

OHK - Geografija

III

B 21

GEOGR. OBZORNIK

/1988 1

91

49098900565,3

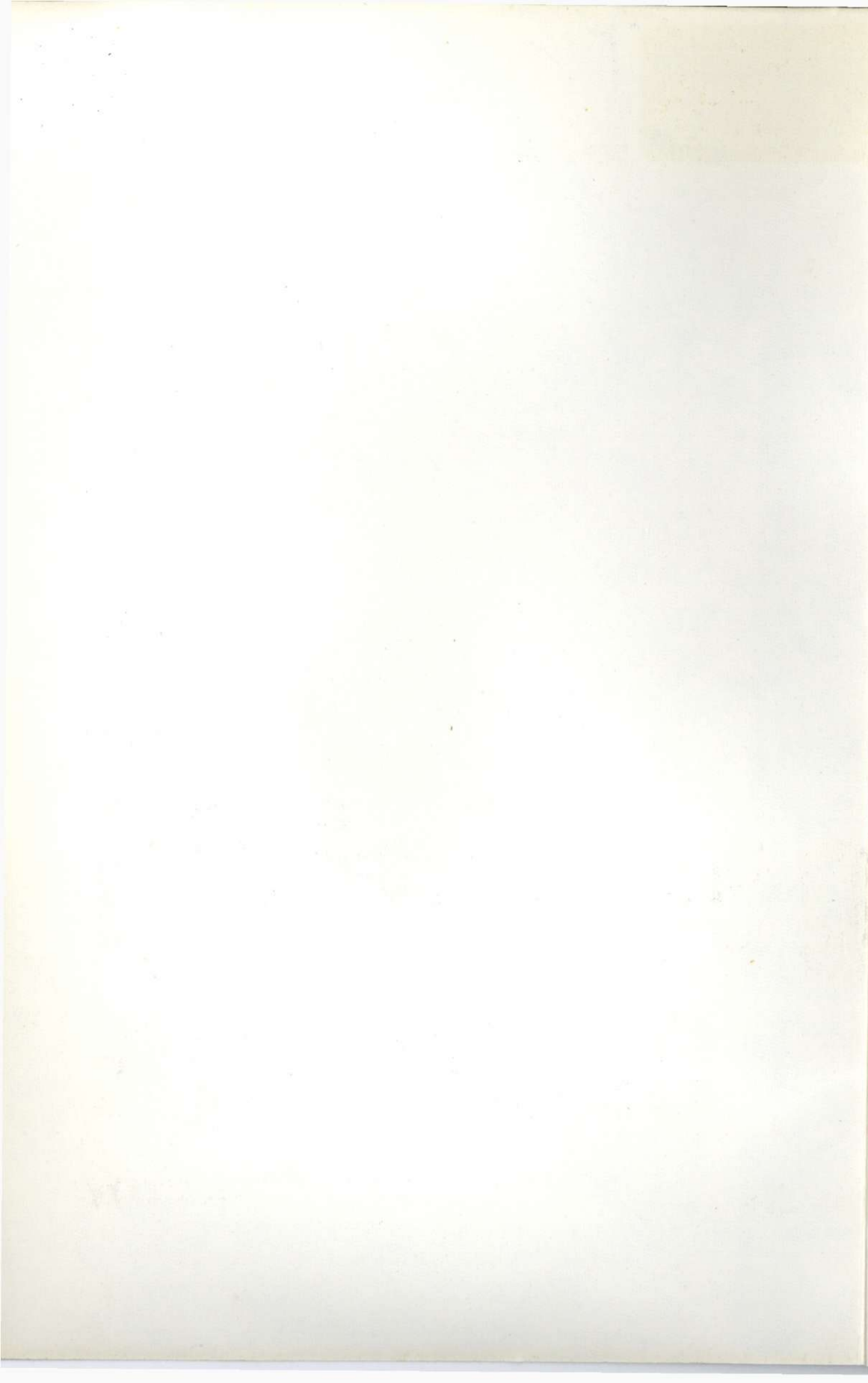
UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

COBISS

3 geografski obzornik

leto 1988

letnik XXXV

geografski obzornik

časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo

GEOGRAFSKI OBZORNIK, časopis za geografsko vzgojo in izobraževanje. Izhaja štirikrat letno.

Izdaja Zveza geografskih društev Slovenije, Komisija za geografsko vzgojo in izobraževanje, Ljubljana, A škerčeva 12.

Uredniški odbor: dr. Božo Kert, mag. Marija Košak, dr. Franci Lovrenčak, Cita Marjetič, mag. Metka Špes, Maja Umek

Glavni in odgovorni urednik: mag. Slavko Brinovec

Upravnik: Cita Marjetič Lektor: Miha Mohor

Cena posamezne številke: za člane ZGDS

3000 din, za študente 1800 din, za nečlane in

ustanove 3600 din, za inozemstvo 2400 din.

Plačujte na naslov: Zveza geografskih društev

Slovenije, 61000 Ljubljana, A škerčeva 12

Žiro račun: 50100-678-44109

Za vsebino člankov so odgovorni avtorji sami.

GO izhaja s finančno pomočjo Izobraževalne

skupnosti Slovenije

Tisk: Veroljub Čpajakovič

GEOGRAFSKI OBZORNIK

leto 1988

YU ISSN 0016-7274

letnik XXXV/3

KAZALO

DIDAKTIČNA PROBLEMATIKA GEOGRAFIJE	
✓ Marija Košak: OBRAVNAVA OSNOVNIH DRUŽBENOGEOGRAFSKIH POJMOV	3
✓ Slavko Brinovec: UČITELJEVA PRIPRAVA NA POUK	7
IZ PEDAGOŠKE PRAKSE	
Stanislava Borovšak: POLARNA OBMOČJA	22
GEOGRAFSKA PROUČEVANJA IN REGIONALNO GEOGRAFSKA PROBLEMATIKA	
✓ Franc Lovrenčak: NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	24

DROBNE NOVICE	
PRIREJA MESA (Brinovec)	35
OCENE IN POROČILA	
RAZVOJ IZ POMANJKANJA IN GEOGRAFIJA LAKOTE (Gams)	42
BOHINJSKI ZBORNIK (Šifrer)	44
POKRAJINA IN LJUDJE NA BOVŠKEM (Šifrer)	46
NEKAJ NOVOSTI IZ KNJIŽNICE ODDELKA ZA GEOGRAFIJO FILOZOFSKE FAKULTETE	48
DRUŠTVENE IN DRUGE VESTI	

POROČILO O DELU GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA CELJSKE REGIJE	50
POROČILO GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA GORENJSKE	51
POROČILO O DELU LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA V LETU 1987	52
POROČILO O DELU GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA MARIBOR V LETU 1987	54
POROČILO O DELU GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA NOVA GORICA	55

Tisk: Veroljub Čepiček
skupnost Slovenije
GO izdaja s finančno pomočjo izobraževalne
za vsakino članov so odgovorni avtorji sam.
Žiro račun: 50100-678-44109
Slovenije, 61000 Ljubljana, A škečeva 12
Plačuj na naslov: Zveza geografskih društev
ustanove 3600 din, za inozemstvo 2400 din.
3000 din, za škatle 1800 din, za nečlane in
Cena posamezne številke: za člane 2000
Upravitelj: Cita Marjetič, Lektor: Miha Mohor
Brinovec
Glavni in odgovorni urednik: mag. Slavko

didaktična problematika geografije

UDK 911.3:161.1 = 863

UDC 911.3:161.1 = 20

OBRAVNA VA OSNOVNIH DRUŽBENOGEOGRAFSKIH POJMOV

Marija Košak*

Dorn (1973) pravi, da pri oblikovanju družbenogeografskih pojmov veljajo podobna načela kot pri obravnavi fizičnega geografskih pojmov. Zunanji izgled družbenogeografskih objektov omogoča enak način dela, saj jih je veliko dostopnih neposrednemu opazovanju. Pri družbenogeografskih odnosih in procesih, ki prihajajo do izraza pri prostorski razporeditvi in sodelovanju različnih elementov pa so dostopni le z analizo številčno, grafično ali kartografsko prikazanih podatkov.

Marsikateri pojem o družbenogeografskih dejstvih in odnosih se oblikuje samo takrat, ko so pojasnjeni elementarni pojmi iz statističnega ekonomskega ali tehnološkega področja in če so pojasnjeni gospodarski odnosi. Številčni podatki, posebno preneseni v grafične prikaze, so zelo pomembni za razumevanje odnosov in procesov, ker omogočajo ugotavljanje dejstev na prepričljiv način.

Tudi Jovičić (1971) trdi, da so pri oblikovanju splošnih družbenogeografskih pojmov in uporabi pojmovnega znanja podobni postopki kot pri naravnogeografskih pojmi. Analiziramo dano gradivo (statistično, kartografsko, slikovno, literarno), izvedemo sintezo in posplošitev, ki pa je zaradi zahtevnosti možna predvsem na višji stopnji osnovne šole.

Družbenogeografska tematika je zelo kompleksna. Lahko bi jo razčlenili na vrsto tem: prebivalstvo, njegove aktivnosti v prostoru ter oblike naselij. Osvajanje pojmov iz tematike o prebivalstvu je zelo zahtevno. Ne moremo se zadovoljiti samo s podatki, ampak moramo pri vsakem pojmu poiskati še zgodovinsko vzročnost in ugotoviti posledičnost, učinke tega pojava in okolja.

Pojmi, ki so pojavljajo v naši učbeniški literaturi na temo prebivalstvo, so pri spoznavanju narave in družbe maloštevilni (samo dva: narod, narodnost

* mag. geog., višja predavateljica, Pedagoška akademija, 61000 Ljubljana, Kardeljeva ploščad, glej izvleček na koncu Obzornika

kar je zaradi njihove zahtevnosti popolnoma razumljivo. Obravnava teh pojmov v 6., 7. in 8. razredu je bolj pogosta. Teme ter v njih izpostavljeni pojmi kažejo predvsem na človeka in njegove aktivnosti, ki so pomembne za spremembe v geografskem okolju. Vseh pojmov iz te tematike je okrog 40. Med temi se najpogostejše pojavljajo pojmi, kot je npr. narod, za katerega nimamo v učbenikih definicije. Povzeto po Slovarju slovenskega knjižnega jezika: narod je skupnost ljudi, navadno na določenem ozemlju, ki so zgodovinsko, jezikovno in kulturno gospodarsko povezani in imajo skupno zavest. Definicija je za osnovno šolo dosti zapletena, posebno še, če upoštevamo, da se ta pojem uporablja v 4. razredu. Tudi pojem narodnosti je uporabljen že pri spoznavanju družbe v 4. in 5. razredu, vendar brez definicije.

Od 6. razreda dalje je zelo pogosto uporabljen pojem prebivalstvo, za katerega tudi ne zasledimo definicije (skupnost ljudi, ki prebivajo na določenem ozemlju, Leksikon, CZ, Geografija 1977). Enake značilnosti zasledimo tudi pri pojmi, ki so uporabljeni v neposredni povezavi s pojmom prebivalstvo.

Pojmi, ki jih osvajajo učenci pri pouku geografije in so v neposredni zvezi s pojmom prebivalstvo, so še: beg z dežele (zanimivo, da ni nobenega problema pri razumevanju tega pojma, čeprav pojem izpričuje proces), civilizacija (1), pojem, ki ni definiran v učbeniku in se ga obravnava kot vsakdanji izraz, v resnici pa je dokaj zahteven.

Pojem deagrarizacija spoznajo le učenci 8. razredov kot značilni proces v povojnem razvoju Jugoslavije. Pojmi kaste, farmarji, peoni, rasizem, rasna diskriminacija, rezervat, so pojmi, ki jih učenci spoznajo v 7. razredu in se razen pri določenih temah ne uporabljajo. Zaradi tega je njihovo obvladanje v kasnejših obdobjih različno.

Druga pomembna skupina družbenogeografskih pojmov so pojmi iz gospodarstva. Za njihovo opredelitev se navadno naslonimo na delitev na gospodarske panoge. To so pojmi, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju in osvajanje teh pojmov je pomembno za razumevanje določene regije.

Pojem gospodarstvo pomeni: proizvodnja, razporejanje in uporaba materialnih dobrin. V nobenem učbeniku ne zasledimo njegove definicije, čeprav se pojem pogosto uporablja. Analiza same definicije bi prispevala k odpravi napake, ko učenci pogosto pojem gospodarstvo enačijo s pojmom proizvodnja.

- 1) Definicija pojma civilizacija je ena izmed stopenj v zgodovinskem razvoju človešiva, povezana z delitvijo dela in razcvetom blagovne proizvodnje (Slovar tujk, 1968).

Pojmi, ki opredeljujejo gospodarske objekte, so dostopni neposrednemu opazovanju (tovarna, polje, ceste itd.) in osvojitvev teh pojmov ne predstavlja nobenih težav. Toda pojmi, ki označujejo gospodarske odnose in procese in so odraz součinkovanja različnih dejavnikov, so nedostopni neposrednemu opazovanju. Ti odnosi se izražajo številično in se prikazujejo statistično in kartografsko.

Zato je pogoj za osvajanje teh pojmov obilica informativnega gradiva in sposobnost za razumevanje vrste medsebojnih odnosov in soodvisnosti.

Tabele, ki jih imamo v nekaterih učbenikih, kažejo na medsebojne odnose dejavnikov, na podlagi česar lahko razvrščamo določene pojme oziroma vrednotimo njihov značaj.

Za osvajanje družbenogeografskih pojmov so dobrodošli tudi kartogrami, ki izražajo razmere in težnje razvoja v neki gospodarski panogi ter razmerje med določenim ozemljem in gospodarskimi panogami. S tem olajšujemo postopek osvajanja pojmov.

Tudi slike in filmi pomagajo pri osvajanju gospodarskih pojmov. Z njimi lahko pokažemo vrsto gospodarskih objektov, proizvodov in proizvodjalnih sredstev. Tako se vsebina konkretizira in omogoča večjo aktivizacijo učencev, kar je tudi eden od pogojev za uspešno osvajanje pojmov.

Naselja predstavljajo posebno kategorijo prostorskega pojava. So nekaj tipičnega za določeno območje. Kljub temu se jim pri pouku posveča majhna pozornost. V vseh osmih letih osnovnošolskega izobraževanja je le 26 pojmov iz tega tematskega sklopa. Običajno ima naselje ime. Vzporedno z imenom se obravnavajo znaki, ki so karakteristični za individualni pojem in njegovi splošni znaki, ki jih srečamo pri kateremkoli predstavniku istega pojma.

Za obravnavanje pojma naselje so primerne ekskurzije, kjer se lahko spozna fiziognomija naselja, njegova struktura pa tudi nekatere funkcije. Dobro se opazijo dimenzije naselja, posebno razlike med mestom in vasjo, med luko in rudarskim središčem, med turističnim in industrijskim naseljem.

Poleg ekskurzije so koristne slike, filmi. Serija slik omogoča primerjavo naselij in ugotovitev bistvenih značilnosti.

Če bi na primer skušali s slikami pridobiti pojem obcestna vas, bi učencem pokazali slike različnih obcestnih vasi. Ko bomo iskali skupne značilnosti, bodo učenci spoznali, da za pojem obcestna vas ni pomembno, ali so hiše lesene ali zidane, krite s korci ali slamo, ampak da je skupna značilnost v tem, da so hiše razvrščene ob cesti.

Tudi karte so nepogrešljivo sredstvo pri osvajanju pojma naselje, posebno karte velikega merila in načrti.

Naselje vedno opredelimo glede na njegovo lego, vpliv naravnih in družbenih dejavnikov. Posebno pozornost posvečamo razvoju naselja, ki z marsičim prispeva k osvajanju pojma (zgodovinski vpliv v posameznih obdobjih daje svojevrsten pečat: Stari trg, Novi trg itd.).

Navedenih nekaj primerov družbenogeografskih pojmov kaže, da njihova obravnava zahteva vrsto informacij in predznanja. Zato ni nič presenetljivega, da jih vključujemo v pouk spoznavanja narave in družbe, veliko manj kot pozneje pri pouku spoznavanja družbe in zemljepisa, ko je boljše razumevanje zapletenih gospodarskih odnosov. Potrjuje se le eno pravilo, da splošno znanje pridobivamo na posebnih primerih. Družbenogeografski pojmi se uporabljajo, poglobljajo in razširjajo pri spoznavanju različnih geografskih enot. V tem procesu se postopno sistemizirajo in posplošujejo. Za njihovo temeljito osvajanje je potrebna uporaba različnih učnih pripomočkov in izbira ustreznih učnih metod.

UDK 911:371.12:371.3:(075.5) = 863

UDC 911:371.12:371.3:(075.5) = 20

UČITELJEVA PRIPRAVA NA POUK (Nadaljevanje)

Slavko Brinovec *

4. Podrobna učna priprava

Najpomembnejši del učiteljeve priprave je konkretna priprava na učno uro. V njej učitelj členi in razporeja učne vsebine na podlagi učnega načrta. Iz tematskega pripravljjanja ima opredeljeno zaporedje obravnavanja in čas, medtem ko pri obsegu obravnavanja določi učno vsebino posameznih etap učnega procesa, tako da zgradi smiselni odnos med posameznimi elementi učne ure od začetka do konca učne ure. Nastaja program, s katerim učitelj natančno odmeri vse, kar bo v učni uri počel sam, in opredeli aktivnosti učencev.

V praksi pogosto zapostavljamo to delo. Učitelji ne upoštevajo številnih elementov učnega procesa: od didaktičnega do spoznavnega, psihološkega in metodičnega. Učiteljeva dolžnost je, da v podrobni učni pripravi odmeri etape vzgojnoizobraževalnega procesa od uvajanja ali pripravljjanja do osvajanja novih učnih vsebin, urjenja ali vadenja ter ponavljanja. Tako oblikuje potek pouka. Redkokdaj učna ura vsebuje vse etape. Še slabše pa je, če prevladuje ena sama strukturna komponenta, na primer osvajanje ali obravnavanje novih učnih vsebin. Zaporedje etap pouka se sicer spreminja od ure do ure, da se tako izognemo monotonosti in nadomestimo tiste sestavine, ki so bile v prejšnjih urah izpuščene.

Strukturo učne ure opredeljuje tudi uporaba didaktičnih oblik.

Učna strategija za posamezne etape učne ure nazorno kaže, da je potrebno v etapah preveriti aktivnost učitelja in učencev. Opažamo, da nekatere komponente strukture učne ure učitelji opuščajo ali pa jim odmerjajo premalo časa. Vse več je primerov uveljavljanja samo ene etape osvajanja ali uvajanja učnih vsebin. Redkokdaj je vključeno tudi urjenje in vadenje. Marsikje poteka učna ura iz ure v uro enako, po istem zaporedju in trajanju posameznih elementov.

* mag. geog., Srednja šola pedagoške, računalniške in naravoslovno matematične usmeritve, 64000 Kranj, Koroška cesta 13, glej izvleček na koncu Obzornika

Podrobna učna priprava zajema strokovno ali vsebinsko pripravo. V njej učitelj opredeli, kaj bo obravnaval ter v kakšnem zaporedju in obsegu. To delo učitelju ne bi smelo predstavljati posebne težave. Z diplomom je dokazal, da je strokovno usposobljen za delo. Učitelji pa se premalo zavedajo, da sama diploma ne zadošča za uspešno vzgojnoizobraževalno delo. Po končanem študiju mora geograf neprestano spremljati razvoj znanosti, osvajati nove vsebine, jih vključevati v pouk in ga na ta način aktualizirati. Prav tako bi moral slediti strokovni literaturi in vsaj na nekatere novosti opozarjati tudi učence.

Drugi del metodične priprave zajema pedagoško pripravo. Učitelj določi, kako bo obravnaval posamezne vsebine. Ta del priprave je za strokovno usposobljenega učitelja najpomembnejši. V njej se odloči za didaktično predelavo znanstvenih vsebin, ki jih bo obravnaval v učni uri. Pravilno dimenzionirana učna vsebina glede na intenzivnost organizacijsko strukturo učno uro. Učitelj izbere ustrezne vire znanja, določi učila in učna sredstva, izbere aktivnost za vadenje, zagotovi si pripomočke za svoje delo in določi vsebino produktivnega ponavljanja.

Učitelj mora poskrbeti tudi za organizacijsko materialno tehnično pripravo. Z njo ustvarja objektivne možnosti za normalno izvajanje učnega dela. Ureditev delovnega mesta, predvsem pa učilnice za pouk geografije, pomeni še dodatno stimulacijo učencem. Učenci so z vstopom v geografsko učilnico deloma že motivirani za pouk geografije. Učitelj mora pripraviti in preveriti delovanje učnih sredstev, določiti njihovo vključevanje v pouk in tudi preveriti delovanje raznovrstnih tehničnih naprav. Okvara učnih sredstev dekoncentrira učence, to pa pomeni upad interesa, delovne vneme in želje po znanju.

Učitelju se ne sme zgoditi, da pride v razred in zemljevida nima kam obesiti ali postaviti. Če hočemo projicirati, moramo imeti osnovne pogoje, da lahko do projekcije pride. Imeti moramo vtičnico, aparat in projekcijsko platno.

Psihološka priprava nalaga učitelju dolžnost, da je zanesljiv in suveren tako glede vsebin kot tudi poteka učne ure in uporabe različnih tehničnih sredstev. Ta občutek učitelj dobi, ko so vse priprave uspešno zaključene. Učitelj mora biti v razredu urejen. Svojega trenutnega nerazpoloženja ne sme prenašati na druge.

5. Pisna priprava na pouk

Kar doživljamo na področju uvajanja učil in opreme učilnic, se kaže tudi pri pripravljanju na pouk. Kaže se v spremenjenem načinu dela učitelja, v njegovem stilu pedagoškega dela. To potegne za sabo tudi učno pripravo, ki se danes razlikuje od priprav, kakršne so delali učitelji včasih. Govori-

mo o sodobni pedagoški pripravi. Gre za celoten sklop dejavnosti, ki jih izvajajo med uro tako učitelj kot tudi učenci. Glavne značilnosti take priprave so, da ne izhaja samo iz učitelja in ni samo njemu namenjena, ne izhaja iz predpostavk, da bodo vse, kar učitelj pove, učenci dojeli in osvojili. Taka je bila tradicionalna priprava. V njej ni bilo govora o razvijanju učenčeve ustvarjalnosti. Priprava je bila delana samo za to, da bi načrtovano delo teklo nemoteno. V tej pripravi ni bila opredeljena aktivnost učencev. S tako pripravo je bil celoten pouk neproblemski: način podajanja vsebin postane smoter pouka, namesto da bi razvijali in usposabljali učence za bodoče samostojno delo.

Sodobna priprava izhaja iz učenca in je učencu tudi namenjena. Velik poudarek je na motivaciji, ker se učitelj zaveda, da ni učenja brez ustreznih podkrepitve. Kako jo izvesti, je prepuščeno učitelju. Priprava ni izključno namenjena učencem, namenjena je tudi učitelju. Z njeno pomočjo naj bi dosegel najbolj učinkovit pouk. Učence mora motivirati, da se zavestno vključujejo v pouk. Motivacija naj bo čim bolj učinkovita in trajna. Motivirati jih mora na različne načine: z demonstracijo, projiciranjem, eksperimentiranjem. Taka motivacija učence pritegne, zavestno se vključujejo v proces osvajanja novih vsebin. Mnogi učitelji tako pripravo zavračajo. Pravijo, da je to izguba časa, da je tak način dela v razredu prepočasen, da bi osvojili v razredu vse tiste vsebine, ki jih nalaga učni načrt. Najbrž je tako delo v prvi fazi res počasnejše, ker nanj nismo navajeni pa tudi učenci se mu počasneje prilagodijo. Tak način ne zastavlja problemov, ki jih rešujemo s pomočjo učbenikov, literature in učil. Ko pa metodo osvojimo, je hitrost in učinkovitost dela večja. Učenci pa so veliko bolj aktivni.

Pisna priprava na pouk je zapleteno delo. Napisati jo moramo čim krajše, da bo učitelju v pomoč za jasno orientacijo pri učnem delu (5-262). Večkratna šol ima za njo pripravljene obrazce, ki se med seboj včasih močno razlikujejo. Treba bi jih bilo poenotiti in ponuditi vsem učiteljem. Na ta način bi racionalizirali učiteljev čas, odpravili nepotrebno administrativno breme, hkrati pa bi imeli na voljo bolj objektivno gradivo za formativno evalvacijo pouka.

Učna priprava

Program Razred
 Predmet
 Učna tema
 Učna enota
 Operativni vzgojnoizobraževalni smotri
 Učne oblike: frontalna, skupinska, delo v dvojicah, individualno delo
 Učne metode

Učila in učni pripomočki

Novi pojmi

Potek dela

Delo učitelja: Aktivnost učencev:

V tako pripravljen obrazec vpišemo najprej razred, v katerem bomo imeli učno uro. V srednji šoli pa tudi program. Nato opredelimo učno temo ali celoto. Z učno celoto (kompleksom) opredeljujemo širše zaokrožena po- glavja, medtem ko se učna tema razlikuje glede na obseg vsebin. Učna enota pa je obseg učne vsebine, odmerjen z eno učno uro ali dvema urama (kadar sta skupaj v bloku).

Zelo pomembno je operativno izražanje vzgojnoizobraževalnih smotrov. Kako bomo te smotre izražali, je odvisno od usposobljenosti učiteljev, da jih bolj ali manj operativno izrazijo. V njih poudarimo združeno vlogo procesa, proces vzgajanja in izobraževanja, ki sta neločljivo povezana. Vzgojnoizobraževalni smotri morajo biti konkretizirani, to je: jasno in predvsem enopomensko opredeljeni. Z njimi nam mora biti jasno, kaj ho- čemo v določeni uri doseči. Ob določeni vsebini mora biti jasno ne samo, kaj v njej pove učitelj, temveč tudi, kaj morajo znati učenci. Kaj morajo našteji, kaj razložiti in kaj morajo ovrednotiti. Učitelj mora opredeliti aktivnost, s katero bodo učenci dokazali, da so smoter dosegli. Operativ- ne smotre opisujemo z dovršnimi enopomenskimi glagoli, s katerimi uče- nec dokaže, da je smotre dosegel. Na primer, učenci naštejejo:

- vrsto vulkanov,
- poiščejo vzroke za nastanek kraških pojavov,
- primerjajo obale Atlantskega in Indijskega oceana,
- razložijo odvisnost rečnega režima od podnebja.

Hkrati moramo opredeliti tudi pogoje, s katerimi učenec dokaže, da je smoter dosegel. Na primer: v nemo karti Jugoslavije mora vpisati raz- vodnice, na zemljevidu pokaže razvrstitev nekega pojava. Istočasno pa opredelimo minimalne pogoje, ki še zadoščajo za pozitivno oceno. Recimo, naštejejo vsaj tri klimatske faktorje, imenujejo tri tipe podnebij zmerne- ga pasu.

Za pouk geografije so posebej pomembni kognitivni ali spoznavni smotri, ki jih klasificiramo v dve skupini: v nižje smotre, kamor spada znanje, razumevanje in uporaba tega znanja, in višje smotre, kamor štejemo pred- vem analizo, sintezo, vrednotenje. Opredeljevanje smotrov nižje vrste je

preprostejše, pri višjih pa lahko prihaja do navzkrižij, ker se opisi in naloge ne prekrivajo. Razvrstitev smotrov je odvisna od več dejavnikov: od oblike obravnavane snovi (včasih je ne moremo ovrednotiti), od predznaka učencev (če je slabše, se zadovoljujemo z nižjimi smotri: naštej, razloži in uporabi) in od sposobnosti učencev samih.

Posamezni smotri obsegajo predvsem tele stopnje:

Od učencev zahtevamo, da reproducirajo tiste vsebine, ki smo jih pri obravnavi nove snovi povedali. Gre za več kategorij znanja. Prva je znanje posebnih podrobnosti, to je predvsem poznavanje terminologije in simbolov. To je najmanj, kar morajo učenci poznati. Druga skupina predstavlja poznavanje specifičnih dejstev (velikost Jugoslavije, imena najpomembnejših rek). Tretja kategorija je poznavanje konvencij. Učenci morajo znati opredeliti časovne pasove (kje so, kako obsežni so, kaj pomenijo). Poznati morajo toplotne pasove. Sledi poznavanje tendenc in zaporedij, v to skupino spada poznavanje vegetacijskih pasov. Učenec jih mora razložiti in ugotoviti relativne razlike med njimi v Alpah, Južni Ameriki in Etiopiji. Poznavanje klasifikacij zahteva opredeljevanje različnih vrst prsti, podnebij, vegetacije. Prav tako spadajo sem različne delitve: naravnogeografska, družbenogeografska, funkcijska, administrativna regionalizacija. Poznavanje kriterijev pomeni, da učenci poznajo razmesitvene dejavnike industrije, ki jih morajo razdeliti na naravnogeografske in družbenogeografske in vsakega posebej opredeliti. Pri poznavanju metodologije morajo poznati načine zbiranja podatkov. V poznavanje teorij spada poznavanje Wegenerjeve teorije o premikanju kontinentov in poznavanje Davisovih erozijskih ciklov.

Razumevanje učenci dosežejo s prenosom znanja na nek podoben primer. Gre za interpretacijo, ko iz oblike naselja ugotavljajo njegove značilnosti in s tem njegov razvoj. Z ekstrapolacijo pa iz demografskega režima prikažejo razvoj prebivalstva.

Uporabno znanje dokažejo z uporabo znanih dejstev na novih razlagah. Njihovo razumevanje prikažejo učenci takrat, ko rešujejo nek problem, pa ga razrešijo, ko se domislijo, katera znana dejstva morajo pri tem upoštevati.

Z analizo učenci pokrajine razčlenjujejo na posamezne dele, s sintezo posamezne elemente združujejo v celoto. Vrednotenje pa je takrat, ko izrazijo sodbo, ali so neke ideje dobre ali ne.

Operativno oblikovani vzgojnoizobraževalni smotri omogočajo, da načrtovanje (priprava), izvajanje (pouk sam) in vrednotenje (ocenjevanje) povežemo v celoto. Z uporabo operativno oblikovanih smotrov postajajo rezultati našega dela otipljivejši. Če imamo postavljene kriterije, ni težko opredeliti, kaj učenci znajo. Tako oblikovani smotri dajo osnovo za individualizacijo, večajo učinkovitost pouka, saj so učenci za svoje delo bolj motivirani. Tudi preverjanje učenčevega znanja je zaradi tega natančnejše.

Največja slabost operativnega oblikovanja smotrov pa je ta, da vseh smotrov ni mogoče operativno izraziti. To velja zlasti za smotre višje stopnje. Včasih s tem vsebine lahko tako razdrobimo, da izgubimo celoto (6-96).

V naslednjo rubriko vpišemo učne oblike. V sodobni jugoslovanski didaktični literaturi poznamo štiri oblike dela. Te so: frontalna, skupinska, delo v dvojicah in individualno delo. Iz navedenega izhaja, da poznamo dva sistema poučevanja: neposrednega, ki se izvaja s frontalnim, skupinskim ali kolektivnim delom, in posredno poučevanje, kjer so učenci v neposrednem razmerju do učnih vsebin, pravimo mu samostojno učenje in samozobrazovanje. Prav bi bilo, da so oblike že natisnjene in da jih učitelj samo podčrta.

Podobno velja tudi za učne metode. Uveljaviti je potrebno vse tiste metode, ki jih sodobna metodika in didaktika poznata in priznava. Te metode so v geografski literaturi jasno opredeljene.

Učna sredstva deli sodobna pedagogika na učila in učne pripomočke. Učila so vir znanja in informacij: uporabljajo jih učenci pod učiteljevim vodstvom ali pa samostojno. Učni pripomočki pa so tista učna sredstva, ki le posredno pomagajo pri pridobivanju znanja in informacij, na primer: grafoskop, diaprojektor, videorekorder itd.

Metodično didaktični del učne priprave zaključujemo z novimi pojmi. Če hoče učitelj opredeliti te pojme, mora temeljito poznati učne načrte geografije na vseh predhodnih stopnjah. Za realizacijo tega dela bi morali imeti jasno opredeljene pojme v posameznih razredih osnovnih in srednjih šol.

Vsebinski del priprave oblikujemo v rubriki Potek dela. Učitelj tu skicira zaporednost komponent učnega procesa: od uvajanja, osvajanja novih učnih vsebin do urjenja, ponavljanja in preverjanja. Uvodna motivacija je učenecem motiv in spodbuda ter impulz za delo v razredu. Učitelj jo lahko realizira v različnih oblikah: v obliki eksperimenta, anekdote, z razgovorom o težavah, ki so jih imeli pri reševanju naloge, lahko jih motivira z uporabo različnih učil, aktualnih dogodkov ali pa z razgovorom o težavah, ki so se pojavile pri učenju. Del motivacije je tudi napoved smotrov, ki jih v tej učni uri zasledujemo. Prav ta napoved lahko učenec uspešno motivira za nadaljnje delo. Videli bodo, če bodo sledili pouku, kaj bodo na koncu ure znali, kaj bodo znali naštet, kaj primerjali, kaj vrednotiti itd.

Osvajanje novih vsebin je osrednji del učne ure. V njej je opredeljena aktivnost učitelja in učencev. Učitelj vse bolj postaja organizator, manj pa posredovalec novih spoznanj in v taki vlogi daje učencem navodila. Med posameznimi učnimi koraki učenci dobe dodatno motivacijo. V učni pripravi mora biti učenec upoštevan kot subjekt, kot osebnost in zato je v pripravi opredeljena tudi dejavnost učencev. Učenci imajo v tej fazi možnost, da sprašujejo in razpravljajo. Učila, ki jih imamo na razpolago, so namenjena

njim. Uporabljajo jih sami, z njimi rokujejo in se z njimi tudi učijo (7-171).

Uvajanje poteka tako, da učenci z učiteljevo pomočjo povezujejo in prede-
lujejo vse tiste vsebine, do katerih so prišli. Če je kakšna postavljena
irditev napačna, je dolžnost učitelja, da na to opozori učence. Prav tako
jih mora opozoriti na zanimivosti, do katerih so v tej etapi prišli. Učitelj
ne ocenjuje in ne sprašuje, ampak na drugačen način vrednoti delo. Opiše
kriterije, po katerih so učenci prišli do posameznih zaključkov, in si ob
tem izdelata načrt za prihodnjo uro.

Preverjanje in ponavljanje sta tisti etapi v strukturi učne ure, ki imata
različen obseg in dolžino. Od vsebin je odvisno, kako bo učitelj ta del učne
ure oblikoval. Včasih prevladuje ena, včasih druga.

6. Primer podrobne učne priprave

Učna enota: Proizvodnja energije

Učna tema: Naravnogeografske osnove za proizvodnjo energije

Operativni vizgojnojizobraževalni smotri:

Učenci:

- naštejejo pomen energije za gospodarstvo,
- razložijo porabo energije pri nas,
- razložijo strukturo porabe energije,
- vrednotijo tako strukturo za bodoči gospodarski razvoj,
- naštejejo najpomembnejša nahajališča energetskega virov,
- vrednotijo zaloge energije za prihodnji razvoj.

Učne oblike: frontalna

Učne metode: razgovorna

Učila: stenska karta Jugoslavije, prosojnice, tabele, diagrami

Novi pojmi: ekvivalentni premog, brutto moč

Potek dela

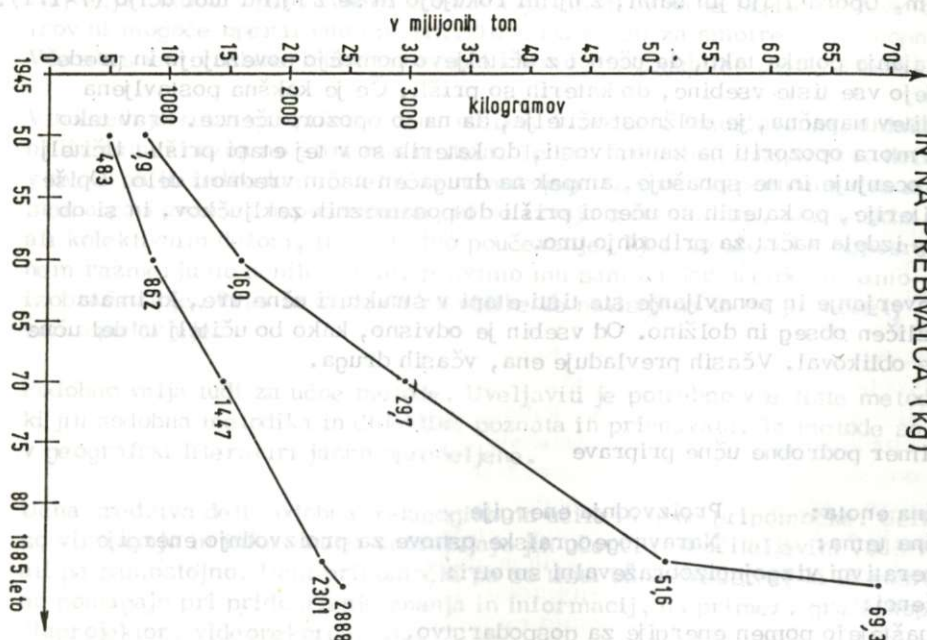
Delo učitelja:

1. Motivacija: Ali ste gledali zadnji
tednik? Kaj ste videli v zvezi s
proizvodnjo in porabo energije?
Kaj pomeni letošnja mila zima za
proizvajalce premoga?
Napoved: Obravnavali bomo naravno-
geografske osnove za proizvodnjo
energije. Če boste sodelovali, boste
na koncu našteali pomen energije za
gospodarstvo, razložili porabo energije
pri nas, našteali najpomembnejša naha-

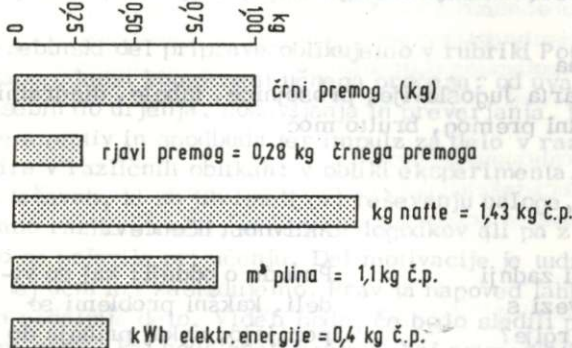
Aktivnost učencev:

Povedo o oddaji: kaj so vi-
deli, kakšni problemi se
porajajo, zakaj prihaja do
tega.

PORABA ENERGIJE V SFRJ (ton) IN NA PREBIVALCA (kg)

ENERGETSKA VREDNOST RAZNIH VIROV ENERGIJE GLEDE NA ČRNI PREMOG

jališča energetskih virov in ovrednotili zaloge energije za prihodnji gospodarski razvoj.

2. Osvajanje

- a Kaj pomeni energija za gospodarstvo države?

Potreba po energiji močno narašča. V zadnjih 25 letih smo porabili več energije kot pred tem v vsej človeški preteklosti.

Od česa je odvisno pridobivanje primarne energije?

Od nje je odvisna industrijska proizvodnja. Po njej opredeljujemo stopnjo gospodarske razvitosti države. Po porabi energije na prebivalca sklepamo na gospodarsko moč države.

Od geološke zgradbe, reliefne oblikovitosti, podnebja.

- b Poraba energije

Kako primerjamo posamezne vrste primarne energije med seboj?

Koliko je to?

Kako je naraščala poraba energije v zadnjih 30 letih (diagram) in kakšna je poraba na prebivalca?

Proizvodnja energije ne pokriva porabe.

Pojavi se primanjkljaj okoli 34%. Kako ga nadoknadimo?

Kakšne vrste energije predvsem uvažamo?

Po enoti ekvivalentnega premoga.

Analiza diagrama.

Analiza diagrama.

Uvažamo energijo, približno 1/3.

Nafto, zemeljski plin.

- c Struktura porabe

Po vojni večino porabljene energije predstavlja poraba premoga. Tehnični razvoj zahteva veliko tekočih goriv.

Po naftni krizi 73-79 ima velik pomen zemeljski plin. Zaradi varstva okolja postaja pomembna vodna energija.

Kako pokrivamo primanjkljaj posameznih vrst energije? Kje je največji primanjkljaj?

Analiza diagrama.

Največji primanjkljaj je pri nafti - 65,1% in jo uvažamo. Skoraj polovico porabljene zemeljskega plina uvozimo - 47,9%. Trda goriva ne predstavljajo velikih porabnikov. Uvažamo le 13,4% teh goriv.

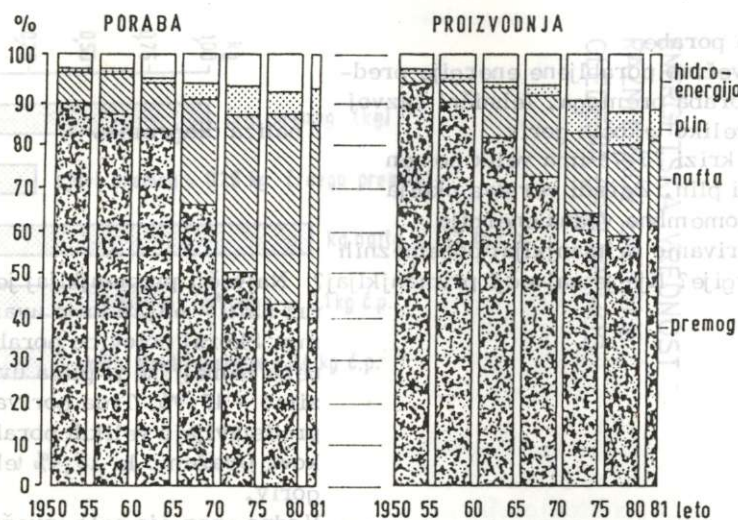
Vodno energijo celo izvažamo.

- č Proizvodnja in razmestitev energije.

Premog. Kakšne vrste premoga poznamo?

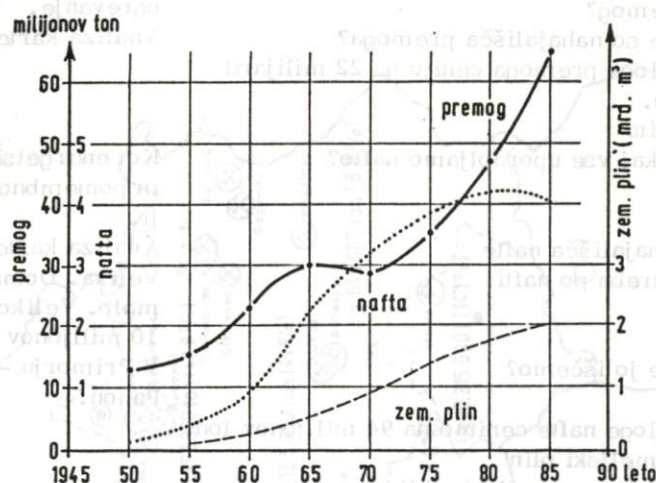

PROIZVODNJA IN PORABA PRIMARNE ENERGIJE V SFRJ 1950-1981

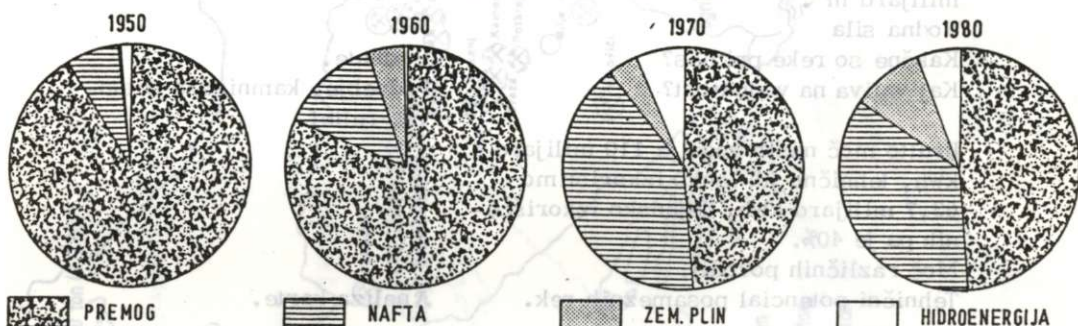

STRUKTURA PROIZVODNJE IN PORABE PRIMARNE ENERGIJE V SFRJ JUGOSLAVIJI 1950-1981

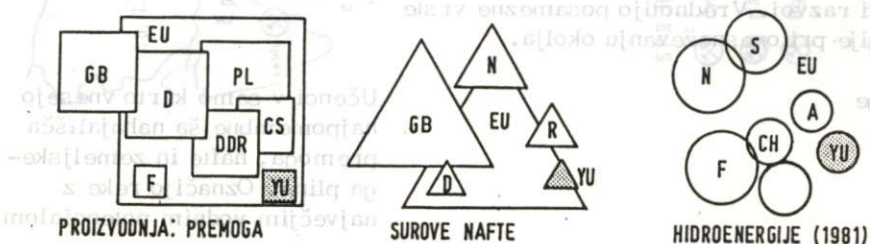
PROIZVODNJA PREMOGA NAFTE IN ZEM. PLINA

STRUKTURA PORABE PRIMARNE ENERGIJE V SFR JUGOSLAVIJI (v %)

ENERGETSKI POLOŽAJ SFR JUGOSLAVIJE V EVROPI

Katerega je pri nas največ in najmanj? Zakaj pretežno uporabljamo premog?

Kje so nahajališča premoga?

Zaloge premoga cenijo na 22 milijard ton.

Nafta

Zakaj vse uporabljamo nafto?

Nahajališča nafte

Potreba po nafti

Kje jo iščemo?

Zaloge nafte cenimo na 94 milijonov ton.

Zemeljski plin

Kaj je z zemeljskim plinom na svetovnem trgu?

Nahajališča in proizvodnja

Zaloge zemeljskega plina cenijo na 50 milijard m³.

Vodna sila

Kakšne so reke pri nas?

Kaj vpliva na vodnatost?

Brutto moč naših voda je 110 milijard kWh, tehnično jih lahko izkoristimo 63,7 milijard kWh, dejansko izkoriščene pa je 40%.

Moč različnih povodij.

Tehnični potencial posameznih rek.

Največ lignita, najmanj črnega.

Kurjenje v termoelektrarnah, ogrevanje.

Analiza karte.

Kot energetski vir, za promet in pomembno surovino v kemiji.

Analiza karte.

Velika. Doma jo načrpamo malo. Veliko uvažamo, čez 10 milijonov ton.

V Primorju - platforma Panon.

Velika ponudba.

Analiza karte.

Vodnate.

Podnebje, kamninska sestava, relief.

Analiza karte.

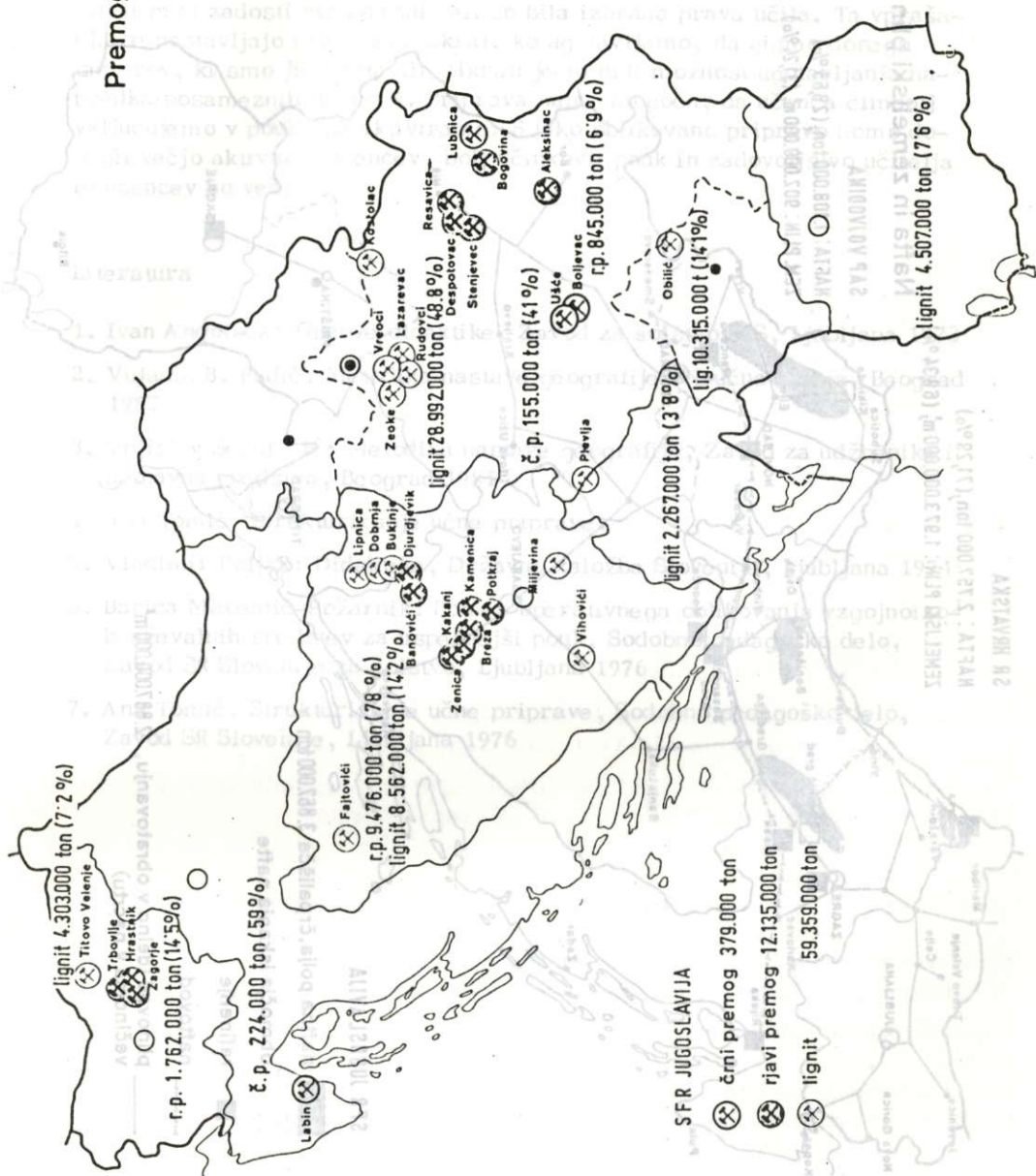
3. Vadenje

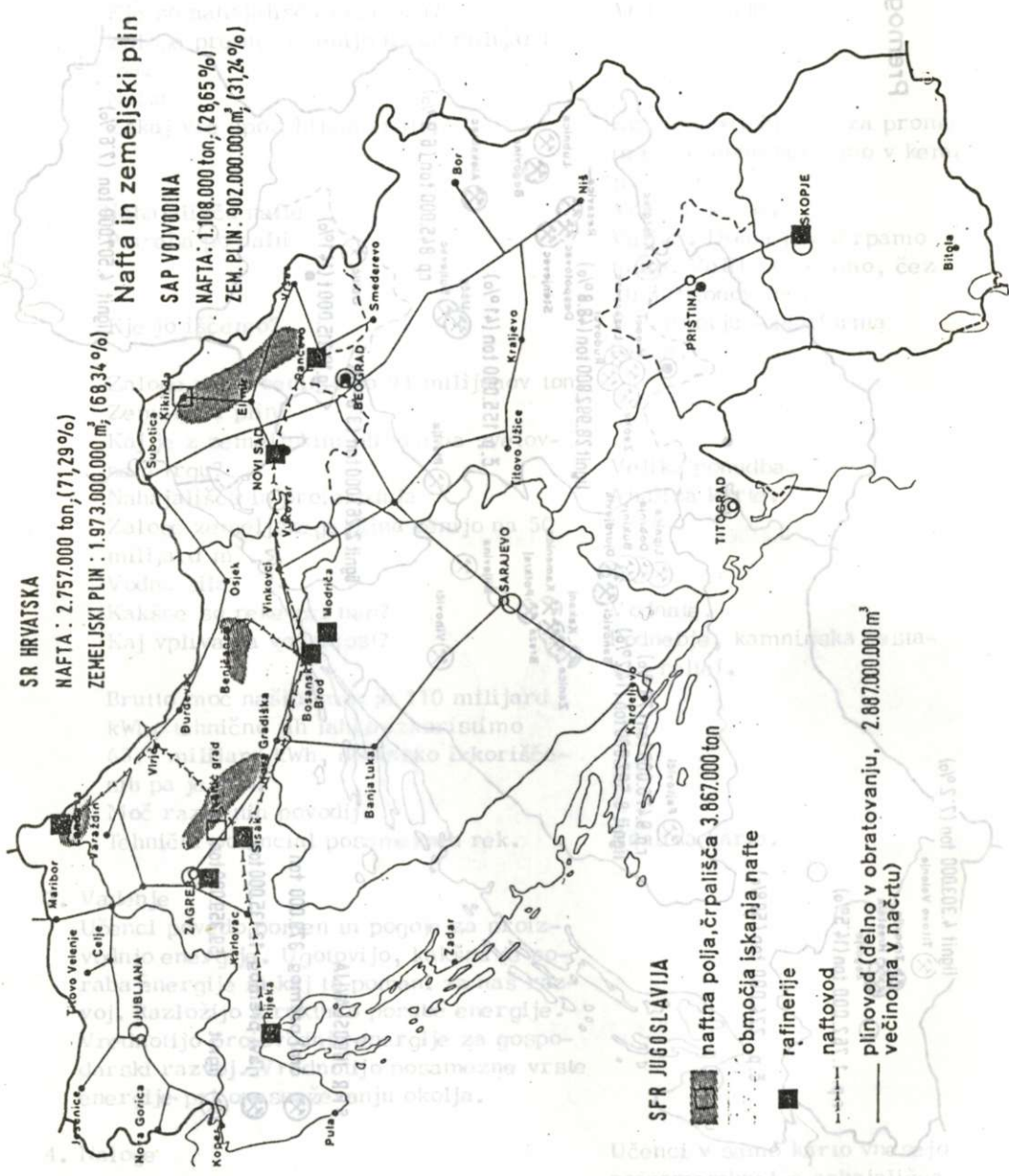
Učenci povedo pomen in pogoje za proizvodnjo energije. Ugotovijo, kakšna je poraba energije in kaj to pomeni za naš razvoj. Razložijo strukturo porabe energije. Vrednotijo proizvodnjo energije za gospodarski razvoj. Vrednotijo posamezne vrste energije pri onesnaževanju okolja.

4. Naloge

Učenci v samo karto vnečejo najpomembnejša nahajališča premoga, nafte in zemeljskega plina. Označijo reke z največjim vodnim potencialom.

Premog

X

S tako pripravo se učitelj lahko poglobi v lastno delo. Po končani učni uri se lahko vpraša, ali je pouk potekal tako, kot je bil zastavljen (planiran), ali so bili učenci zadosti aktivni, ali so bile zaposlitve ustrezne, ali so bili učenci zadosti motivirani, ali so bila izbrana prava učila. Ta vprašanja se postavljajo predvsem takrat, ko ugotavljamo, da nismo dosegli smotrov, ki smo jih postavili. Hkrati je to tudi možnost ugotavljanja napredka posameznih učencev. Priprava nam omogoča, da učenca čimbolj vključujemo v pouk, ga aktiviramo. S tako oblikovano pripravo bomo dosegli večjo aktivnost učencev, bolj učinkovit pouk in zadovoljstvo učitelja in učencev bo večje.

Literatura

1. Ivan Andolšek: Osnove didaktike, Zavod za šolstvo SRS, Ljubljana 1973
2. Vujadin B. Rudić: Metodika nastave geografije, Naučna knjiga, Beograd 1982
3. Vojislav Sekulović: Metodika nastave geografije, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1981
4. Ana Tomič: Strukturiranje učne priprave.
5. Vladimir Poljak: Didaktika, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1974
6. Barica Marentič-Požarnik: Pomen operativnega oblikovanja vzgojnoizobraževalnih sredstev za uspešnejši pouk, Sodobno pedagoško delo, Zavod SR Slovenije za šolstvo, Ljubljana 1976
7. Ana Tomič: Strukturiranje učne priprave, Sodobno pedagoško delo, Zavod SR Slovenije, Ljubljana 1976

iz pedagoške prakse

UDK 913:(073)(98/99)=863

UDC 913:(073)(98/99)=20

POLARNA OBMOČJA (Podrobna učna priprava)

Stanislava Borovšak*

Za učno temo "Polarna območja" sem izbrala TV sekvenco, ker imamo posneto TV učno uro, ki jo je pred leti predvajala RTV Ljubljana. Kljub prenovi učnega načrta delim temo Polarna območja na dve učni uri: na bbravnavo Arktike in Antarktike, saj so ta območja oddaljena in malo poznana, za učence pa zelo zanimiva. TV sekvenco Antarktike v svoji praksi različno uporabljam – npr. kot uvodno motivacijo (pri tem uporabim le del sekvence o raziskovanju Antarktike), najpogosteje pa za pridobivanje znanja v frontalni ali skupinski obliki dela. Bolj uspešen je frontalni način, ker se pri skupinskem učenci preveč osredotočijo na zapisovanje podatkov in manj na gledanje sekvence. Manj so sproščeni, ker stalno mislijo, kako bo skupina rešila nalogo in ali bodo uspešni pri poročanju. TV oddaje spodbujajo učence k iskanju dodatnih informacij o polarnih območjih.

VIZ Velenje

TOZD Osnovna šola Anton Aškerc

Učna priprava

Razred: 7

Predmet: Zemljepis

Učna enota: Polarna območja

Učna tema: Antarktika

Učna oblika: frontalna

Učne metode: razgovor, razlaga, delo s tekstom, demonstracija TV sekvence, uporaba skice

Tip učne ure: pridobivanje novega znanja

Učni pripomočki: del posnetka šolske TV oddaje, globus, zemljevid, skica

Vzgojnoizobraževalni smotri:

Učenci:

- določijo lego Antarktike;
- opišejo osnovne značilnosti kontinenta;

* pr. geog., Osnovna šola Anton Aškerc, VIZ Velenje, 63320 Titovo Velenje, Jenkova 2, glej izvleček na koncu Obzornika

- Literatura: 1. Oceani
2. Odkritja in raziskovanja
3. Od vikingov do astronautov

1. V uvodu bomo ponovili o Arktiki. Sledi napoved smotrov učne ure: Južno polarno področje bomo spoznali danes s pomočjo TV oddaje. Zvedeli bomo, kako velik je ta najbolj oddaljeni kontinent, kakšno je njegovo površje, vremenske razmere, kako so raziskovalci prispeli na južni tečaj, spoznali bomo delo znanstvenikov in pomen njihovih raziskovanj. Določim zapisnikarje, ki bodo beležili določene podatke (10 minut).

III. Obdelava gledane oddaje - analiza in zaključki (20 minut). Velikost Antarktike, lega, zgradba, podnebje, ledene gore, celinski led. Opis živega sveta južnega polarnega področja. Raziskovanje Južne celine (W. Scott, Amundsen). Pojem geofizikalnega leta - pomen znanstvenih raziskovanj v miroljubne namene. Politična razdelitev Antarktike. Znanstveniki dajejo lep zgled, kakšno naj bi bilo pravo sodelovanje med ljudmi.

IV. Domače delo: preberi tekst v učbeniku (str. 139, 140, 141) in zberi slikovni material (3 minute).

geografska proučevanja in regionalno geografska problematika

UDK 911.2(213) = 863

UDC 911.2(213) = 20

NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Franc Lovrenčak*

Gospodarsko razvite države se nahajajo v zmernem pasu na severni in južni poluti. Države s slabo razvitim ali razvijajočim gospodarstvom pa se razprostirajo od ekvatorja do 45° severne geografske širine - severna Kitajska, in 50° južne geografske širine - južni Čile. Večinoma leže v tropskem, nekatere pa deloma segajo še v subtropski in zmerni pas.

1. Naravnogeografske značilnosti tropskega sveta

Tropski pas je po naravnogeografskih značilnostih dokaj pester. Med severnim in južnim povratnikom, ki ga omejujeta, se kažejo velike razlike v podnebnju, reliefu, prsteh in rastlinstvu. Eden glavnih vzrokov so spremembe v Sončevem obsevanju čez leto.

Osnovo večjemu delu površja v tropskem pasu dajejo stari ščiti, ki so bili nagubani že pred paleozoikom. Sedaj so že znižani in uravnani. Zunanje in notranje sile so jih preoblikovale v višavja in planote. V Južni Ameriki sta taki višavji Gvajansko in Brazilsko, v Afriki Gvinejsko, Vzhodnoafriško in Južnoafriško višavje. Med planotami je dokaj značilna Dekanska planota. Ta višavja in Dekan so deli Gondvanskega ščita. Zgrajeni so večinoma iz metamorfnih (gnajsi) in magmatskih kamnin (graniti). Stare kamenine se pojavljajo na površju, zlasti v posameznih delih Afrike in Južne Amerike. Marsikje pa jih prekrivajo debele plasti mlajših usedlin. Te so ostale nenagubane, v vodoravni legi. Zato je površje ravno.

Učenci:

* dr. geog., docent, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, 61000 Ljubljana, A škerčeva 12, glej izvleček na koncu Obzornika

Za površje tropskega pasu je značilna tudi vrsta kotlin in nižavij, zgrajenih iz sedimentov kamnin v Južni Ameriki in Afriki. V njih so se izoblikovala porečja tropskih rek. Obsežna rečna nižavja in delte so zelo pomembna za naselitev ljudi.

Ob starih ščitih in nižavjih se širijo mlada nagubana gorovja. Razprostirajo se na vzhodnem (Jugovzhodna Azija) in zahodnem (Južna Amerika) robu tropskega pasu (Karta 1).

Pri premikih zemeljske skorje so nastale v njej razpoke, skozi katere je prodrla magma. Iz ognjeniškega gradiva je nastala vrsta ognjeniških gora v Afriki, Južni Ameriki in Jugovzhodni Aziji. Nekateri ognjeniki še vedno delujejo, mnogi so že ugasli. Ponekod se je lava na široko razlila in prekrila površje. Taki lavini pokrovi se nahajajo v Indiji in Vzhodni Afriki.

Ob tektonskih premikih in vulkanizmu je prišlo v kamninah, ki gradijo posamezne dele tropskega pasu, tudi do nastanka rudnih ležišč. Tak primer so Srednji Andi. Zgrajeni so iz mezozojskih kamnin, v katere so vdrle prodornine. Ob prodorninskih žilah so nastala rudišča, zato je v tem delu gorovja veliko rud. V starih in metamorfnih kamninah so nastale rude tudi v Afriki in Jugovzhodni Aziji.

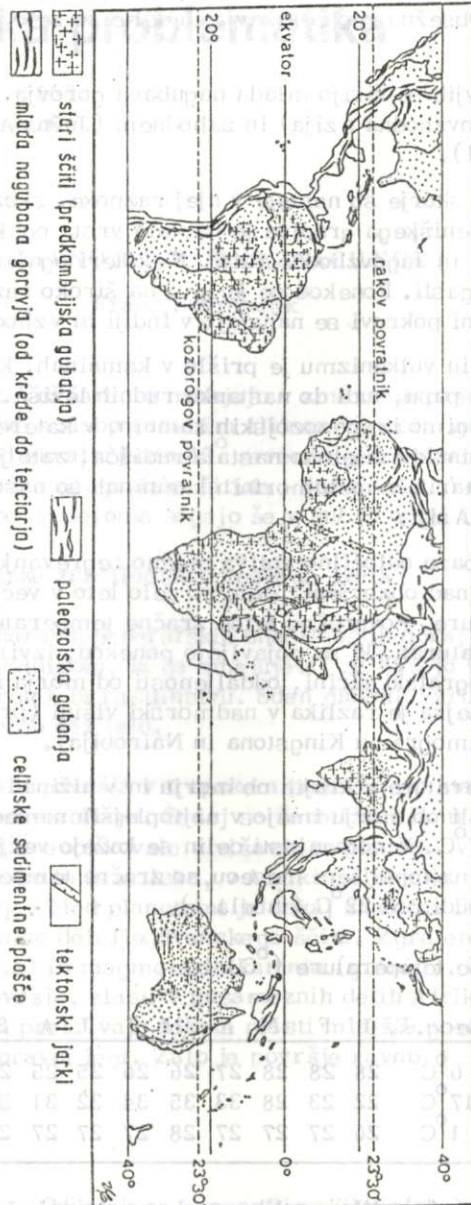
Na podnebje tropskega pasu odločilno vpliva močno segrevanje zaradi stalne in visoke lege Sonca nad obzorjem. Zato so celo leto v večjem delu pasu visoke zračne temperature. Povprečne letne zračne temperature presegajo 18°C . Razlike v temperaturah, ki se pojavljajo ponekod, izvirajo iz razlik v nadmorski višini, geografski širini, oddaljenosti od morja in vpliva morskih tokov. Najvažnejša je razlika v nadmorski višini (primerjaj temperaturni krivulji na klimogramu Kingstona in Nairobijskega).

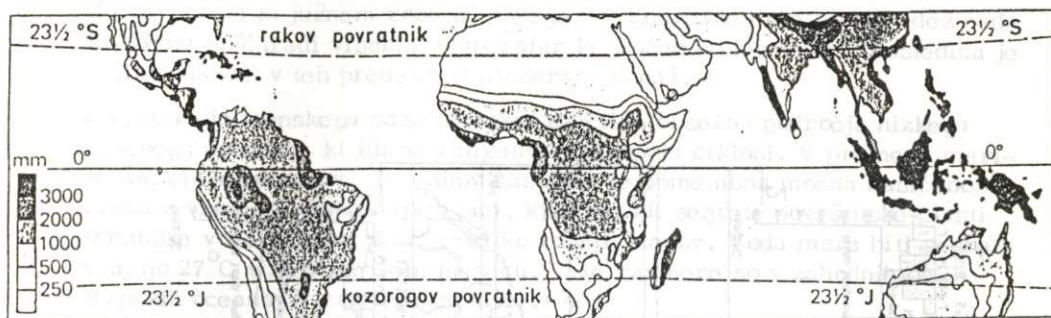
Povprečne zračne temperature v krajih ob morju in v nižinah med letom le malo kolebajo. Predeli ob morju imajo v najtoplejših mesecih $27-30^{\circ}\text{C}$ in v najhladnejših $22-27^{\circ}\text{C}$. V notranjosti celin se kažejo večje razlike med temperaturami. V najtoplejšem mesecu so zračne temperature nad 30°C in najhladnejšem tudi pod 22°C (tabela 1).

Tabela 1: Srednje zračne temperature ($^{\circ}\text{C}$)

Kraj	Nadm.v.	Geog.š.	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	Letna
Zanzibar	17 m	6°C	28	28	28	27	26	26	25	25	26	26	27	28	26,6
Timbaktu	250 m	17°C	22	23	28	33	35	34	32	31	32	32	27	22	29,2
Singapur		1°C	26	27	27	27	28	27	27	27	27	27	27	27	27

V količini padavin se kažejo velike razlike med posameznimi deli tropskega pasu (karta 2).

Veliko padavin imajo:

1. območja tik ob ekvatorju, kjer se zaradi stalnega močnega segrevanja zrak dviga in dežuje v nalih;
2. predeli, kjer vetrovi prinašajo iznad morja tople in vlažne zračne mase zlasti še, če udarijo v gorska pobočja in vrhove, npr. zahodna pobočja Kamerunske gore, dobijo povprečno letno okoli 10 000 mm padavin.

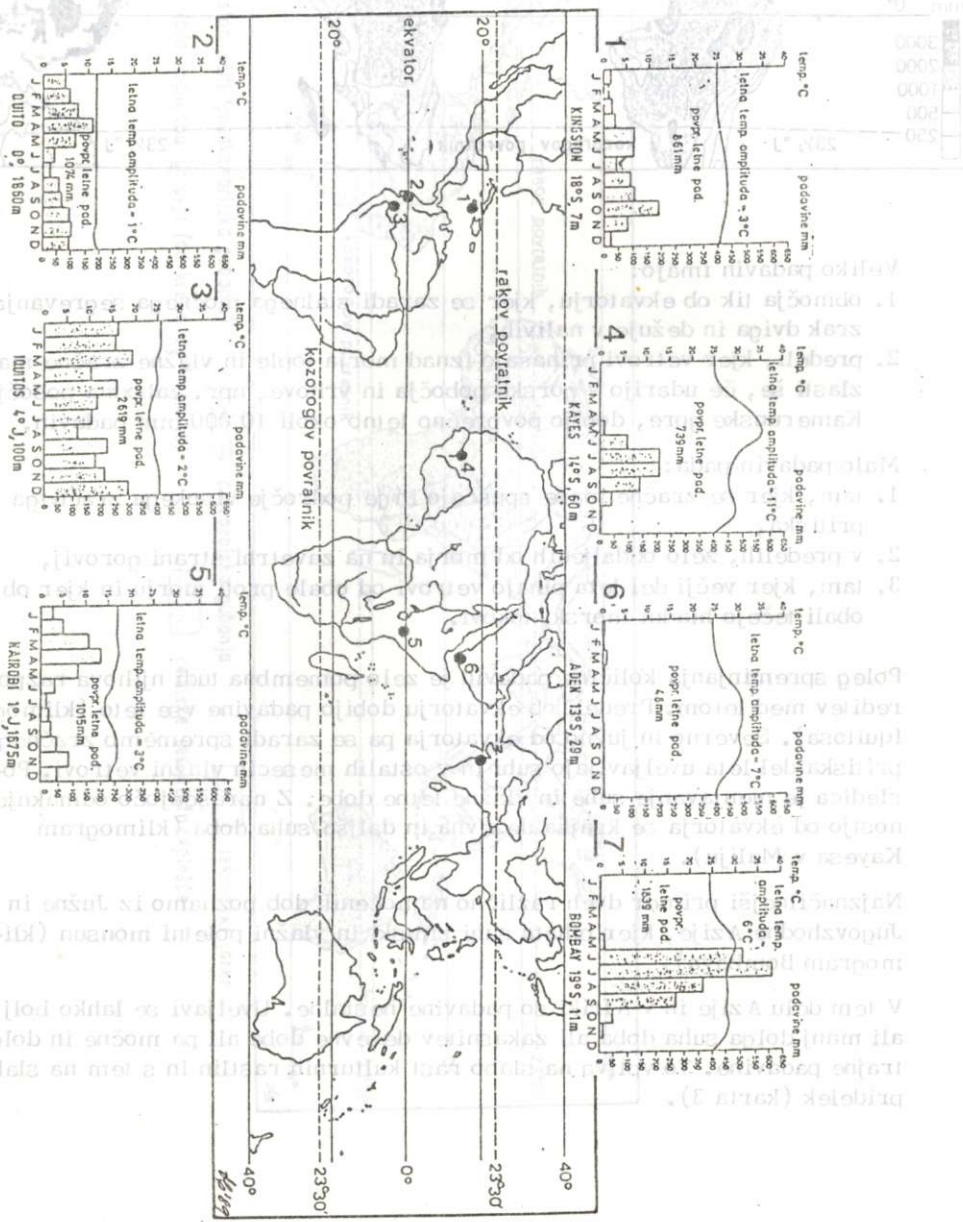
Malo padavin pada:

1. tam, kjer se zračne mase spuščajo in je področje visokega zračnega pritiska,
2. v predelih, zelo oddaljenih od morja in na zavetrni strani gorovij,
3. tam, kjer večji del leta pihajo vetrovi od obale proti morju in kjer ob obali tečejo hladni morski tokovi.

Poleg spreminjanja količine padavin je zelo pomembna tudi njihova razporeditev med letom. Predeli ob ekvatorju dobijo padavine vse leto (klimogram Iquitos). Severno in južno od ekvatorja pa se zaradi sprememb zračnega pritiska del leta uveljavljajo suhi in v ostalih mesecih vlažni vetrovi. Posledica je menjavanje suhe in vlažne letne dobe. Z naraščajočo oddaljenostjo od ekvatorja se krajša deževna in daljša suha doba (klimogram Kayesa v Maliju).

Najznačilnejši primer dveh različno namočenih dob poznamo iz Južne in Jugovzhodne Azije, kjer pihata suhi zimski in vlažni poletni monsun (klimogram Bombaya).

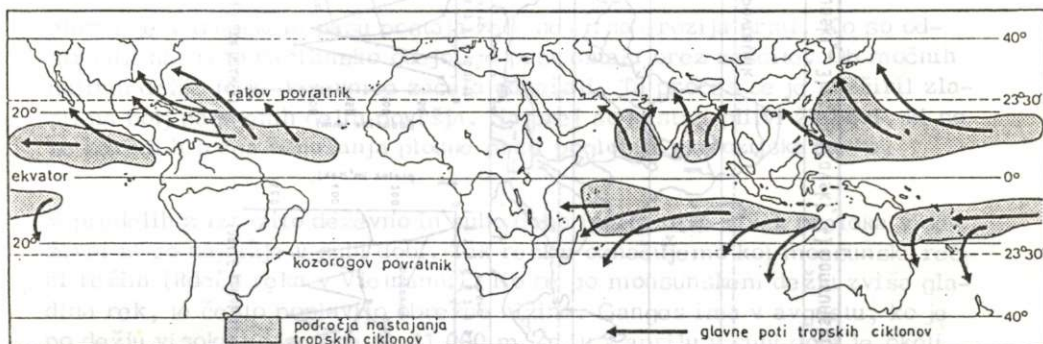
V tem delu Azije in v Afriki so padavine nestalne. Uveljavi se lahko bolj ali manj dolga suha doba ali zakasnitev deževne dobe ali pa močne in dolgotrajne padavine. To vpliva na slabo rast kulturnih rastlin in s tem na slab pridelek (karta 3).

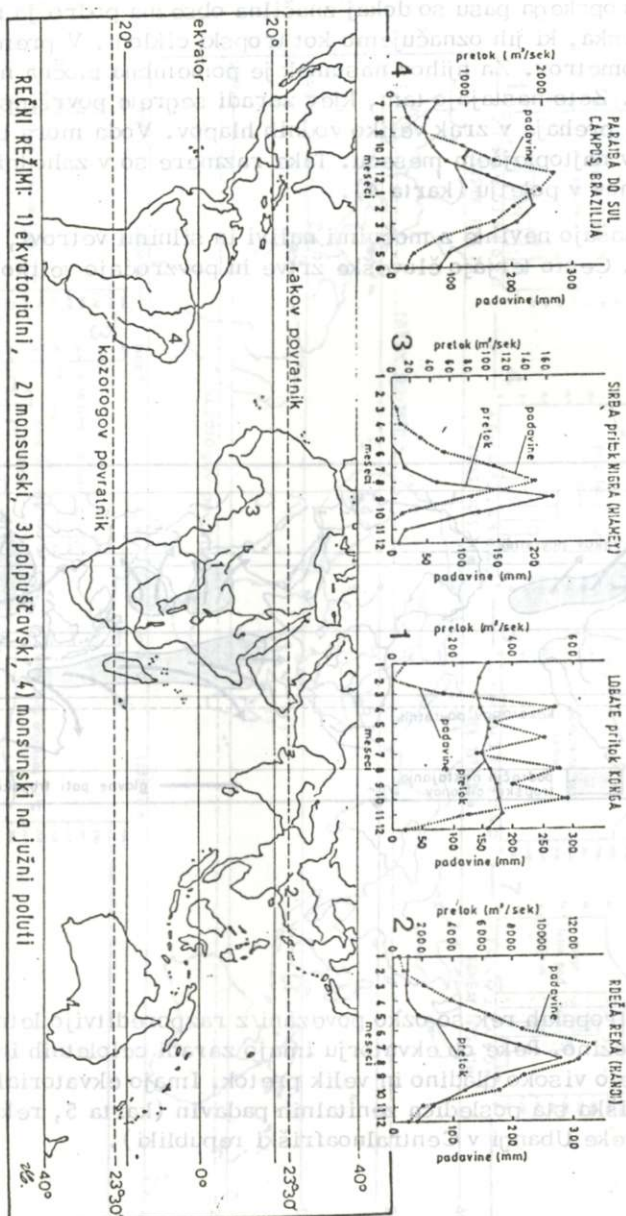
Na severnem in južnem robu tropskega pasu deževne dobe ni več, dež pada le občasno. Zaradi visokih temperatur je močno izhlapevanje. Posledica je velika sušnost v teh predelih (klimogram Adna).

Za podnebje tropskega pasu so dokaj značilna obsežna področja nizkega zračnega pritiska, ki jih označujemo kot tropski cikloni. V premeru merijo več sto kilometrov. Za njihov nastanek je pomembna močna nasičenost zraka z vlago. Zato nastajajo tam, kjer zaradi segrete površinske plasti oceanske vode prehaja v zrak veliko vodnih hlapov. Voda mora biti segreta vsaj do 27°C v najtoplejšem mesecu. Take razmere so v zahodnih delih tropskih oceanov v poletju (karta 4).

Ti cikloni prinašajo nevihte z močnimi nalivi in silnimi vetrovi, ki pihajo nad 110 km/h . Često terjajo človeške žrtve in povzročajo veliko gospodarsko škodo.

Rečni režimi tropskih rek so ozko povezani z razporeditvijo letnih padavin in njihovo množino. Reke ob ekvatorju imajo zaradi celoletnih in obilnih padavin vse leto visoko gladino in velik pretok. Imajo ekvatorialni rečni režim. Dva viška sta posledica zenitalnih padavin (karta 5, reka Lobaye, desni pritok reke Ubangi v Centralnoafriški republiki).

in so brez odtoka v morje. Tam pa, kjer reke tečejo, imajo premalo vode, da bi priteklo do morja in se izlivajo v jezera v notranjosti celin, npr. reka Šari v jezero Čad.

V prsteh vlažnega dela tropskega pasu, ki večinoma pripadajo rdečim in rumenim kateritnim prstem, se zaradi hitrega razkroja in odnašanja nahaja malo hranljivih organskih in anorganskih snovi. Te prsti često vsebujejo trdo plast, sestavljeno iz železovega in aluminijevega oksida, ki se imenuje laterit. Ta je tako trd, da ga uporabljajo za gradnjo. V naravi ga rastlinske korenine ne morejo predreti, zato je otežena njihova rast.

V tistih delih tropskega pasu, kjer se uveljavi suha doba, se nahajajo tropske črne prsti ali vertisol. Pokrivajo ravnejše in nižje površje. Nastale so na kamninah, bogatih z bazami. Zaradi hranljivih snovi za rastline sodijo med zelo rodovitne. Večje površine prekrivajo na Dekanski planoti, kjer jih imenujejo regur. Na njem zelo dobro uspeva bombaževac. Vertisol se nahaja še v zahodnih in vzhodnih delih Afrike.

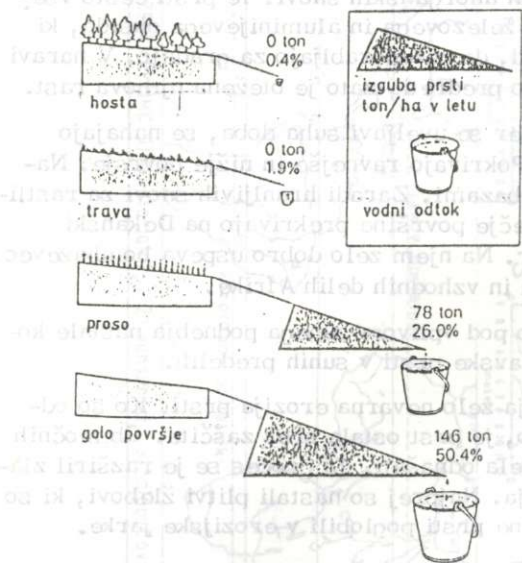
V robnih delih tropskega pasu so pod vplivom suhega podnebja nastale koštanjeve prsti v polsuhih in puščavske prsti v suhih predelih.

Marsikje v tropskem pasu postaja zelo nevarna erozija prsti. Ko so odstranili naravno rastlinsko odejo, je prst ostala brez zaščite. Ob močnih nalivih dežja jo je deževnica začela odnašati. Ta proces se je razširil zlasti na bolj nagnjenih delih površja. Najprej so nastali plitvi žlebovi, ki so se zaradi hitrega odnašanja plodne prsti poglobili v erozijske jarke.

V predelih z izrazito deževno in suho dobo imajo reke višek pretoka v deževni in so najnižje v suhi dobi. Tak režim označujemo kot monsunski rečni režim (Rdeča reka v Vietnamu). Ko se po monsunskem dežju zviša gladina rek, te često poplavijo obrežne nižine. Ganges ima v avgustu, ko je po dežju visoka voda, pretok $41\,000\text{ m}^3/\text{s}$ in v aprilu v suhi dobi le okoli $2\,000\text{ m}^3/\text{s}$. Srednji letni pretok znaša $15\,500\text{ m}^3/\text{s}$. Narasle reke prenašajo zelo veliko drobnega kamninskega gradiva, ki ga odlagajo ob strugah in ob svojih izlivih.

V suhih in pol suhih delih tropskega pasu reke tečejo le občasno, kadar pade več dežja. Večji del leta so rečne struge suhe. Govorimo o puščavskem rečnem režimu (reka Sirba, desni pritok Nigra v Nigru). Obsežna območja na severnem in južnem robu tropskega pasu nimajo rečne mreže

Na zahodnih pobočjih Madagaskarja odnese voda povprečno letno 2,9 mm debelo plast prsti, v vsej Afriki 0,5 mm, povprečje za vso Zemljo znaša 0,4 mm na leto. Na količino odnešene prsti in velikost vodnega odtoka vpliva poraslost površja. Čim gosteje rastlinstvo porašča tla, manj prsti odnese deževnica in manjši je odtok vode (skica 1).

Erozijo prsti preprečujejo na več načinov. Na Jamajki so namesto kulturnih rastlin po pobočjih posadili hitro rastoče drevje. V Jugovzhodni Aziji in perujskih Andih so izdelali terase. Obdelovalne površine, ki potekajo po pobočjih v smeri izohips, so uredili v posameznih delih tropske Afrike in na Madagaskarju. Vsa ta dela zahtevajo velike napore in precejšnja denarna sredstva.

V tropskem pasu razlike v podnebnju in prsti povzročajo velike razlike tudi v rastlinstvu. Zastopane so različne skupine rastja od vlažnega tropskega gozda do puščavskega rastja (skica 2).

Tropski dežni gozd je prevladujoča oblika vegetacije v vlažnih tropskih območjih. Ločimo tri glavne skupine tega gozda: ameriško - največje površine so v Amazonskem nižavju, afriško - v Kamerunu in v Kongovi kotlini, in indomalajsko - v Indokini.

Ugodne rastne razmere vplivajo na obilno tvorjenje organske snovi. Neto proizvodnja organske snovi v tropskem dežnem gozdu znaša nad 2000 g/km² v enem letu, kar je največ med vsemi vegetacijskimi oblikami na Zemlji. Ta gozd sestavlja več tisoč različnih rastlinskih vrst. Na Malajskem polotoku cenijo, da raste v gozdu okoli 2500 vrst visokih dreves.

ŠEV. VLAŽNIH (SUHIH) MESECEV	10-12 (0-2)	9-10 (2-3)	7-9 (3-5)	3-5-6 (6-8-5)	2-3-5 (8-5-10)	1 (11)	0 (12)
POVPREČNE LETNE PADAVINE	pretežno > 2000 mm	pretežno > 1500 mm	pretežno > 1000 mm	750-1000 mm	> 400 mm	pod 400 mm	
SKICA POENOSTAVLJE- NEGA PROFILA PRIRODNEGA RASTJA							
GLAVNE KULTURNE RASTLINE	gumijevac tropski les	oljna palma kakaovec kavovec	jam	bombaž, proso, zem. orešek	zrna rastlin s oreškom	polpuščava	puščava
GLAVNE VEGETACIJSKE OBlike	vlažni tropski gozd	monsunski gozd	vlažna savana	suha savana			

Les nekaterih dreves v tropskem gozdu, npr. mahagonija in palisandra, ima veliko gospodarsko vrednost. Vendar drevesa določene vrste rastejo dokaj raztreseno po gozdu, kar otežuje njihovo izkoriščanje.

V tistih delih tropskega pasu, kjer je še veliko padavin, vendar nastopa že suha doba, dolga okoli 3 mesece, raste tropski pollistopadni gozd.. Sestavljajo ga zimzelena drevesa in drevesa, ki v suhi dobi odvržejo liste. Neto proizvodnja organske snovi v njem znaša 100 g/m^2 v enem letu. Najbolj je razširjen v monsunskem delu Azije, kjer ga označujemo kot monsunski gozd.

V še bolj suhih delih tropskega pasu, kjer traja suha doba od 3-8,5 mesecev, se širi savana. Sedanja razširjenost savanskega rastja pa ni samo posledica naravnih dejavnikov, temveč tudi delovanja človeka, ki je sekal in požigal svetel gozd. Tvorba organske snovi je v savani precej nižja kot v gozdu. Neto proizvodnja organske snovi znaša le 700 g/m^2 v enem letu.

Najsušnejše robne dele tropskega pasu porašča polpuščavsko in puščavsko rastje. Rastline rastejo posamič in na redko. Na veliko sušo so prilagojene na različne načine, često imajo liste spremenjene v trne. Zato prevladujejo trnati grmi in sukulenti. Zelo slabe pogoje za rast kaže neto proizvodnja organske snovi, ki znaša le 70 g/m^2 v enem letu.

drobne novice

ŽIVINOREJA

Prireja mesa

Svetovna prireja mesa leta 1987 je bila po podatkih FAO 159,669 milijonov ton. Od tega je bilo svinjskega mesa 62,066 milijonov ton, govejega, telečjega in bivoljega 49,929 milijonov ton, perutnine 35,189 milijonov ton in ovčjega in kozjega mesa 8,651 milijonov ton. Od celotne količine prirejenega mesa je bilo uporabnega za prehrano 11,495 milijonov ton.

Najpomembnejše izvoznice mesa leta 1986 so bile pri govejem mestu Zvezna republika Nemčija 534,1, Avstralija 527,8, Francija 466,3, Irska 340,3, Nizozemska 325,7 in Nova Zelandija 227,0 tisoč ton. Ovčjega mesa sta največ izvozili Nova Zelandija 481,8 in Avstralija 165,6 tisoč ton. Največje izvoznice svinjskega mesa so bile Nizozemska 663,2, Danska 388,0, Belgija 231 in Kanada 205,4 tisoč ton. Perutnine pa so največ izvozile Francija 345,1, ZDA 275,4, Brazilija 235,8, Nizozemska 208,2 in Madžarska 182,1 tisoč ton.

Najpomembnejše uvoznice mesa leta 1986 pa so bile pri govejem mestu ZDA 630,1, Italija 462,2, Sovjetska zveza 370,0, Brazilija 316,6, Zvezna republika Nemčija 221,7 tisoč ton. Ovčjega mesa sta največ uvozili Velika Britanija 135,1 in Francija 82,5 tisoč ton. Največji uvozniki svinjskega mesa so bili Italija 448,3, Zvezna republika Nemčija 436,1, Sovjetska zveza 381,4 in Francija 319,2 tisoč ton. Največ perutnine pa so uvozili v Zvezni republiki Nemčiji 216,9, Japonski 180,1, Sovjetski zvezi 175,1 in Saudski Arabiji 163,2 tisoč ton.

Govedo

V letu 1987 je bilo na svetu 1280,438 milijonov glav govedi. Po posameznih državah je bilo stanje takole: Indija brez bivolov 199,30, Brazilija 126,00, Sovjetska zveza 122,00, ZDA 102,03, Kitajska 70,11, Argentina 55,68, Mehika 31,16, Etiopija 30,00, Kolumbija 23,97, Avstralija 23,60, Bangladeš 23,50, Sudan 22,64, Francija 22,16, Pakistan 16,99, Turčija 16,36, Zvezna republika Nemčija 15,31, Venezuela 12,65, Velika Britanija 12,48 in Nigerija 12,20 milijonov glav goveda.

Bivolov je bilo 1987. leta 138,418 milijonov, od tega v Indiji 74,26, na Kitajskem 20,54, v Pakistanu 13,67.

Število goveda na svetu se povečuje, zlasti se večja števila pitane živine,

zmanjšuje pa se število krav mlekaric. Ti podatki veljajo zlasti za razvite kapitalistične države, medtem ko drugod mesa, mleka in mlečnih izdelkov še vedno primanjkuje.

Pridelava masla leta 1987 je bila 7,508 milijonov ton. Najpomembnejše izvoznice leto prej so bile Nizozemska 235, Nova Zelandija 210,1, Zvezna republika Nemčija 203,9, Belgija 118 in Francija 101,7 tisoč ton. Mleka so leta 1987 pridelali na svetu 467,017 milijonov ton. Največji pridelovalci mleka pa so bili Sovjetska zveza 102,560 milijonov ton, ZDA 64,600 milijonov ton, Francija 32,400, Zvezna republika Nemčija 24,650, Indija 21,000, Poljska 15,700, Velika Britanija 15,400, Brazilija 12,350, Nizozemska 11,860, Italija 10,900, Nemška demokratična republika 9,227, Kanada 7,850, Nova Zelandija 7,500, Mehika 7,500, Japonska 7,375, Češkoslovaška 7,050, Avstralija 6,345, Španija 6,340 in Argentina 6,200 milijonov ton. Bivoljega mleka so pridelali 36,859 milijonov ton, od tega Indija 24,000, Pakistan 8,500, Kitajska 1,800, Egipt 1,400 milijonov ton. Prireja ovčjega mleka 1987. leta je bila 8,926 milijona ton, od tega so ga namolzli največ v Turčiji 1,200, Franciji 1,105, Grčiji 0,640 in Italiji 0,614 milijonov ton. Kozjega mleka so namolzli 7,902 milijona ton, od tega v Indiji 1,052, v Sudanu 0,560, Bangladešu 0,528, Turčiji 0,524 in Franciji 0,455 milijona ton. Največji izvozniki mleka v prahu so bili Zvezna republika Nemčija (1986 14% svetovnega izvoza s 2,885 milijona ton), Nizozemska, ZDA in Nova Zelandija. Največ svežega in kondenziranega mleka pa izvozita Nizozemska in Zvezna republika Nemčija.

Svetovna pridelava masla je bila leta 1987 7,508 milijona ton. Največ so ga pridelali v Sovjetski zvezi 1,740 tisoč ton, v Indiji 750 tisoč ton (všteto je tudi bivolje maslo), v Franciji 580 tisoč ton, ZDA 470 tisoč ton, v Zvezni republiki Nemčiji 470 tisoč ton, Nemški demokratični republiki 315 tisoč ton, v Pakistanu 275 tisoč ton, na Poljskem 270 tisoč ton, v Novi Zelandiji 262 tisoč ton, na Nizozemskem 215 tisoč ton, v Veliki Britaniji 200 tisoč ton, Češkoslovaški 154 tisoč ton, Irski 125 tisoč ton in Avstraliji 124 tisoč ton.

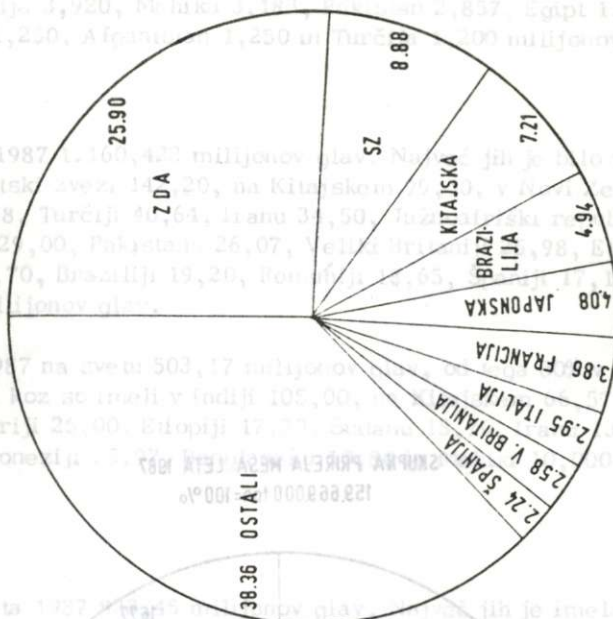
Najpomembnejše izvoznice masla 1986. leta v tisoč tonah so bile: Nizozemska 235, Nova Zelandija 210,1, Zvezna republika Nemčija 203,9, Belgija 118 in Francija 101,7. Največ pa so masla tega leta uvažale Sovjetska zveza 194,0, Velika Britanija 150,6, Belgija 128,7 in Zveza republika Nemčija 90,1.

Konji in osli

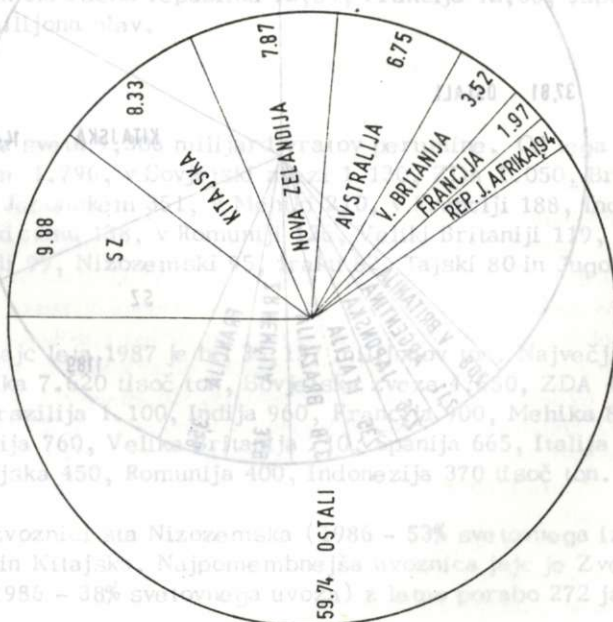
Leta 1986 je bilo na svetu 65,064 milijonov glav. Največ jih je imela Kitajska 11 milijonov, ZDA 10,834 milijonov, Mehika 6,135 milijonov, Sovjetska zveza 5,800 milijonov, Brazilija 5,500, Argentina 3,000, Mongolija 1,970, Kolumbija 1,950 milijonov, Etiopija 1,590, Poljska 1,272, Indija 0,910, Kuba 0,718 in Indonezija 0,702 milijona glav.

Leta 1986 je bilo na svetu 40,477 milijonov oslov. Največ jih je imela Kitaj-

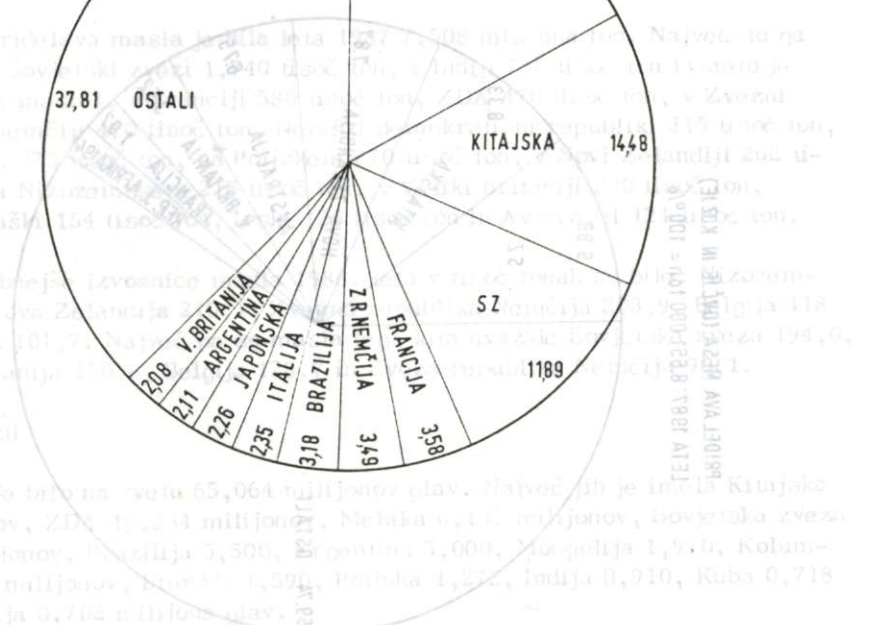
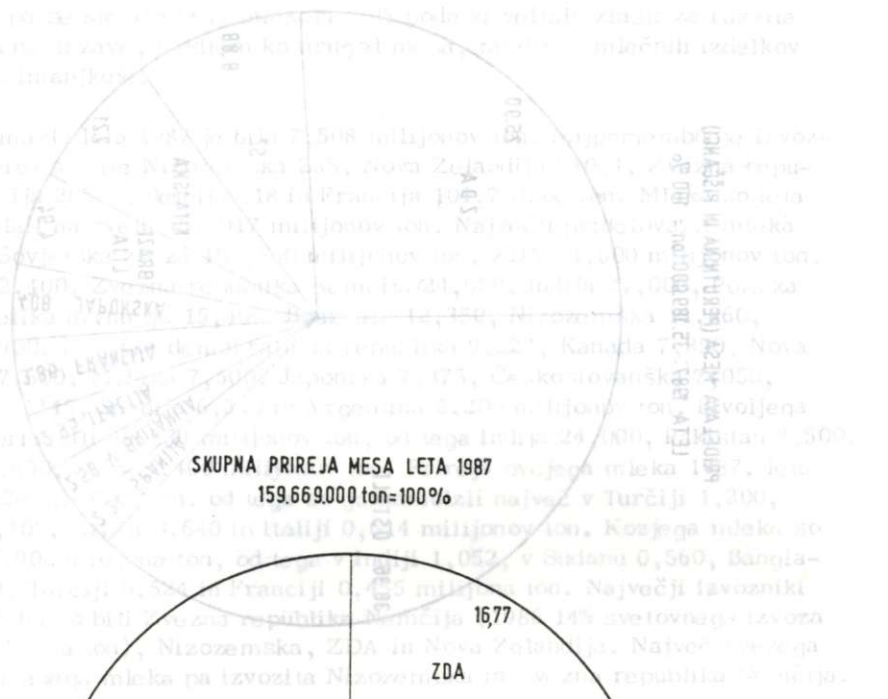
PRIDELAVA MESA (PERUTNINA IN PIŠČANCI)
LETA 1987: 35.189.000 ton = 100 %

PRIDELAVA MESA (OVČJE IN KOZJE)
LETA 1987: 8.651.000 ton = 100 %

Zbral
Slavko Brinovec

ska 10,415, Etiopija 3,920, Mehika 3,183, Pakistan 2,857, Egipt 1,900, Iran 1,800, Brazilija 1,250, Afganistan 1,250 in Turčija 1,200 milijonov glav.

Ovce in koze

Ovac je bilo leta 1987 1.160,422 milijonov glav. Največ jih je bilo v Avstraliji 158,16, Sovjetski zvezi 142,20, na Kitajskem 99,50, v Novi Zelandiji 66,50, Indiji 55,48, Turčiji 40,64, Iranu 34,50, Južnoafriški republiki 29,48, Argentini 29,00, Pakistanu 26,07, Veliki Britaniji 25,98, Etiopiji 23,20, Sudanu 20,70, Braziliji 19,20, Romuniji 18,65, Španiji 17,10 in v Maroku 15,000 milijonov glav.

Koz je bilo leta 1987 na svetu 503,17 milijonov glav, od tega 80% v državah v razvoju. Največ koz so imeli v Indiji 105,00, na Kitajskem 66,57, v Pakistanu 31,21, Nigeriji 26,00, Etiopiji 17,30, Sudanu 15,70, Iranu 13,60, Turčiji 13,10, Indoneziji 25,97, Bangladešu 10,80 in Mehiki 10,000 milijonov glav.

Prašiči

Prašičev je bilo leta 1987 833,45 milijonov glav. Največ jih je imela Kitajska 343,99, Sovjetska zveza 79,40, ZDA 50,96, Brazilija 32,00, Zvezna republika Nemčija 24,50, Poljska 19,20, Mehika 18,66, Romunija 14,50, Nizozemska 14,06, Nemška demokratična republika 12,84, Francija 12,00, Japonska 11,30 in Kanada 10,83 milijona glav.

Perutninarstvo

Leta 1987 je bilo na svetu 9,306 milijard vratov perutnine. Od tega jih je bilo največ na Kitajskem 1.796, v Sovjetski zvezi 1.130, ZDA 1.050, Braziliji 520, Indoneziji 408, na Japonskem 351, v Mehiki 210, v Franciji 188, Indiji 175, Nigeriji 175, v Pakistanu 138, v Romuniji 126, Veliki Britaniji 119, Italiji 112, Iranu 105, v Kanadi 99, Nizozemski 95, Iraku 82, Tajski 80 in Jugoslaviji 73 milijonov.

Svetovni pridelek jajc leta 1987 je bil 35,157 milijonov ton. Največji pridelovalci so bili Kitajska 7.620 tisoč ton, Sovjetska zveza 4.550, ZDA 4.085, Japonska 2.335, Brazilija 1.100, Indija 960, Francija 900, Mehika 860, Zvezna republika Nemčija 760, Velika Britanija 710, Španija 665, Italija 620, Nizozemska 615, Poljska 450, Romunija 400, Indonezija 370 tisoč ton.

Najpomembnejši izvoznici sta Nizozemska (1986 - 53% svetovnega izvoza s 749 tisoč tonami) in Kitajska. Najpomembnejša uvoznica jajc je Zvezna republika Nemčija (1986 - 38% svetovnega uvoza) z letno porabo 272 jajc na prebivalca.

Zbral

Slavko Brinovec

ocene in poročila

JAMES C. DAVIS, RAZVOJ IZ POMANJKANJA IN GEOGRAFIJA LA KOTE

Leta 1986 je v Philadelphiji izšla knjiga ameriškega sociologa in nekdanjega novinarja James C. Davisa z naslovom *Rise from Want. A Peasant Family in the Machine Age* ('Razvoj iz pomanjkanja - Kmečka družina v strojni dobi'). Avtor ni geograf in tudi njegove knjige ne bi mogli uvrstiti med geografske. To je zgodovinsko sociološka študija, humana ekologija, napisana v poljudnem jeziku, ki pa je zelo zanimiva za historično geografijo, še zlasti, ker obravnava del slovenskega ozemlja - Dolenji Kras.

Avtor knjige se je s Krasom seznanil kot ameriški vojak leta 1945 v Trstu, kjer je spoznal in kasneje poročil Slovenko iz družine Žužek. Vse kaže, da je njena zasluga, da se je J.C. Davis lotil socialne študije Dolenjega Krasa, ker je prikazal s socialnim, demografskim, gospodarskim in splošnim razvojem družine Žužek v zadnjih treh stoletjih, kot so mu to omogočili arhivski in pisani viri. Med zadnje je uvrščenih tudi nekaj slovensko pisanih knjig in študij. Verjetno je tudi ženina zasluga, da avtor piše slovenska (in ne poitalijančena) imena oseb in krajev. Od teh podrobno spoznamo vasi Slivno in Mavhinje, kraj začetnega in kasnejšega bivanja kmečke družine Žužek. V Mavhinju so živeli Žužkovi med samimi Slovenci do tega stoletja, ko so zaradi razprodaje zemlje in priseljevanja Tržačanov zdaj postali jezikovna manjšina.

To, kar v Davisovem opisu življenja Žužkovih kot podložnikov devinskih graščakov preseneti, je ugotovitev, da je v vasi Mavhinje še v prvi polovici preteklega stoletja pomanjkanje hrane bistveno omejevalo prebivalstveni razvoj. V letih 1801-1818 se je družini Tomaža in Marine Žužek rodilo 11 otrok in le troje jih je preživel otroštvo. Naslednikom Matiji in Mariji Žužek se je rodilo 12 otrok in le štirje so odrasli. V župnijskem uradu so kot vzrok smrti navedli grižo, jetiko ali druge splošne bolezni. Avtor pa dokazuje, da je bil prvotni vzrok visoke umrljivosti otrok pomanjkanje hrane, vse drugo pa je drugotnega pomena. Če to ugotovitev prenesemo v besednjak sodobne humane ekologije, lahko rečemo, da je na Dolenjem Krasu še v prvi polovici preteklega stoletja deloval ekološki zakon nosilnosti okolja, ki predvsem s hrano omejuje rasti populacije. Ta zakon je slonel na takratni tehniki pridobivanja hrane na domači zemlji, ki je na krasu škriasta. Morda je ta zakon izven krasa na Slovenskem nekoliko prej prenehal. Vsekakor je v Angliji izgubljal veljavo že na prehodu iz 18. v 19. stoletje, ko je Thomas Malthus postavil svojo napoved, da bo zaradi hitrejšega naraščanja prebivalstva kot hrane prišlo do svetovne lakote. Bistveni preokret se je izvršil v drugi polovici preteklega stoletja, ko je nastal previšek našega prebivalstva, ki se je začelo masovno izseljevati v tujino.

Kot glavne vzroke za to izseljevanje pred prvo svetovno vojno navajajo marsikaj. Čeprav pri nas še ni podrobno (po regijah) znano gibanje rodnosti in umrljivosti, je v luči J.C. Davisove knjige soditi, da je glavni razlog izseljevanja demografski (znižanje umrljivosti) posredno tudi gospodarski. Na to je soditi tudi po dejstvu, da je val izseljencev pljusnil v tujino šele v drugi polovici preteklega stoletja, ko so fevdalci izgubili pravico podpirati dedno pravo, po katerem je lahko podložno kmetijo prevzel le en sam naslednik. Če bi se kmetija razdelila na vse otroke, bi nastala manjša verjetnost, da bi oddajali fevdalcu zahtevane dajatve. Seveda ni mogoče prezreti gospodarskih vzrokov, tudi napredka prometa, ki je tudi v družini Žužek imel pomembno vlogo pri dodatnem zaposlovanju izven zemlje. Zdi se, da je prikazano življenje Žužkovih dokaj tipično za Kraševce, tako glede deagrarizacije, vojnih dogodkov, poitalijančevanja po prvi svetovni vojni in hitre modernizacije po drugi.

Nekaj podobnega kot za razlago izseljevanja Slovencev v razdobju pred prvo svetovno vojno bi lahko rekli tudi za razlago lakote v nerazvitem svetu. Žužkovim in drugim vaščanom se je zdelo normalno, da je odraslo dobo doživel le manjši del otrok. Za njihovo smrt so krivili bolezni, ki jih niso poznali, in otrok niso vodili k zdravniku. Hranili so jih domnevno z vitaminsko in beljakovinsko revno pičlo hrano in živeli so v higiensko oporečnem okolju. To, da si boljše hrane niso mogli privoščiti, še niso razglašali za lakoto. Šele današnji Žužkovi govorijo o lakoti, ki je pestila daljne prednike.

Podobno kot Žužkovi so živeli in še živijo mnogi v nerazvitem tretjem svetu v Afriki in drugod. Po E. Ehlersu (*Die agraren Siedlungsgrenzen der Erde. Geographische Rundschau*, 37, 7, 1985) je v Afriki le 22% izrabljene zemlje glede na potencialno izrabljivo površino. Ker pa prizadeto prebivalstvo tehnično in finančno ter tudi umsko ni sposobno povečati obdelovalnih površin ali intenzivirati hrane na sedanjih, prihaja zaradi povečane prebivalstva do lakote. K lajšanju le-te prispeva predvsem družba iz razvitih držav. To je prav, kajti ta družba je z razširjanjem higiene in z zdravstvenim prosvetljenstvom omogočila, da umre veliko manj otrok kot prej. Toda v osnovi gre tudi tu za isti pojav, ki ga je registriral Thomas Malthus v Angliji na prehodu iz 18. v 19. stoletje in ki ga J.C. Davis opisuje na Dolenjem Krasu - povečanje števila ust zaradi zmanjšanja otroške umrljivosti. Seveda so na delu tudi gospodarski in politični razlogi, ki jih tudi v geografiji navadno obešajo na glavni zvon. Ti so krivi v toliko, da raste pridobivanje hrane počasneje kot število prebivalcev.

dr. Ivan Gams

Ob prazniku občine Radovljica, prazniku bohinjskih krajevnih skupnosti, ob dvestoletnici šolskega pouka v Bohinju, osemdesetletnici železniške proge, osemdesetletnici organiziranega turizma ter osemdesetletnici prvega odkritja in identifikacije slovensko-karantanske kulture na Žalah v Srednji vasi nam je Skupščina občine Radovljica pripravila v pričujočem zborniku bogato bero z najrazličnejših področij človeškega delovanja se-daj in v preteklosti. Bohinjski zbornik obsega na 205 straneh 29 najrazličnejših prispevkov, ki osvetljujejo Bohinj iz geološke (Uroš Herlec: Nova spoznanja o oligocenskih kameninah v Bohinju), ornitološke, turistične, gozdarske, arheološke, zgodovinske, etnološke, jezikovno-literarne in umetnostno-zgodovinske plati, govor je tudi o šolstvu pa o gradnji železnice v Bohinju ter dodani spomini na nekatere pomembne oz. originalne osebnosti iz teh krajev. Ker je to kratko poročilo namenjeno predvsem geografom, naj v svojem prikazu malo podrobneje osvetlim tiste prispevke, ki so za nas po svoji stroki zanimivi!

Sem gotovo, če gremo po vrsti, sodi članek Janeza Bizjaka "O krajini in razvojnih možnostih s stališča Triglavskega narodnega parka". A vtor ugotavlja, da je alpska kulturna pokrajina tudi v Bohinju na mnogih krajih opuščena in propadla ter razvrednotena v svoji kulturni dediščini. Največje onesnaženje naj bi povzročila gradnja počitniških hišic, razkrojila se je v stoletjih preizkušena pašniško-sirarska kultura, paša se opušča, planine zaraščajo, zemlja in stavbe pa prodajajo nedomačinom. A vtor ponuja tri konkretne predloge za nadaljnji razvoj Triglavskega narodnega parka: umirjeni turizem s številnimi alternativnimi programi, revitalizacija kmetijstva in njegovo povezavo s turizmom ter specifične razvojne oblike. Te nove oblike turizma naj bi vključevale vodenje po arheoloških in etnoloških znamenitostih, obisk planšarskih naselij in predstavitev pastirske kulture, spoznavanje obiskovalcev z naravnimi znamenitostmi (soteske, jezera, brezna, slapovi in dr.). Rekreatijski programi pa naj bi obsegali organizirano pohodništvo, turno smučanje pozimi, jahanje, jadranje, plavalne in potapljaške tečaje itd. Prav tako naj bi domačinom, ki se aktivno ukvarjajo s kmetijstvom, odpisali davke, gorske kmetije pa uvrstili v status največjih ugodnosti. Le-te naj bi tudi proizvajale biološko čisto hrano, to je ideja, ki se je v Avstriji in Švici mestoma že uspešno uveljavila, saj sodobni človek vse več daje na zdravo in čisto okolje ter zdravo ter biološko čisto hrano. Ljudem na območju Triglavskega narodnega parka pa naj bi pomagali tudi z "delom na domu" kot obliko stalne zaposlitve ter z oživiljanjem raznih obrti.

Celotne Alpe so z raznimi človeškimi posegi vanje dejansko že marsikje vse preveč obremenjene. Anton Gosar tako v svojem članku "Počitniška bivališča v slovenskem alpskem svetu" ugotavlja, da je v vseh Alpah že okoli 2 milijona počitniških hišic. Samo v Sloveniji je leta 1981 naštel 6.500

počitniških stanovanjskih enot (skupaj s predalpskim svetom) tj. 35,5% vseh objektov te vrste pri nas. V občini Radovljica je skoraj 10% vseh stanovanjskih enot – počitniških. Od 792 naselij v našem alpskem svetu jih ima kar 486 (61,4%) vsaj eno počitniško bivališče, v občini Jesenice celotno 9/10 in v Radovljici 67% vseh naselij. Zanimiv je še podatek, da so počitniška bivališča največkrat v nadmorskih višinah med 400–600 m, skoraj 2/3 vseh v slovenskem alpskem svetu pa je v lasti Ljubljčanov. Nadalje se avtor sprašuje, kakšne spremembe so počitniška bivališča konkretno prinesla v bohinjski prostor? Med 26-timi še aktivnimi planinami je kar na 81% med njimi opaziti objekte namenjene rekreaciji. Gosar je podrobneje proučil planino Goreljek z največjim številom počitniških bivališč v Sloveniji, pa Zajamnike in Uskovnico ter ugotovil, da so učinki mnogostranski, deloma pozitivni, deloma negativni ter da sta kmetijstvo in rekreacija še vedno premalo povezana in da gresta večkrat vsak svojo pot.

Janez Veber nam je podal zgodovinski pregled "Gospodarjenja v bohinjskih gozdovih". Opozoril je, da je že fužinarstvo v preteklih stoletjih povzročilo propadanje gozdov v Bohinju. Tedaj so sekali predvsem bukve, ker je dalo bukovo oglje višjo temperaturo ter je bilo zato za fužine primernejše od "lahkega", smrekovega. Avtor opozarja tudi na sušenje jelke v Bohinju, okoli l. 1971 pa so se začele sušiti tudi največje smreke od vrha navzdol, v celoti pa je tod prizadetih okoli 50% gozdov. Sulfate so našli celo v rastju Doline sedmerih triglavskega jezera, preko mejnih vrednosti pa se nahaja tudi v vodah Črnega jezera.

Stane Gabrovec nam je v članku "Prazgodovina Bohinja" predstavil predvsem železno dobo, Andrej Valič pa je svojemu prispevku priložil tudi karto ledin in arheoloških najdišč v tem območju. Franc Ceklin (Bohinj pod blejskim gospostvom na začetku 17. stoletja) in Majda Žontar (Gospodarski in družbeni razvoj Bohinja v drugi polovici 18. stoletja in v prvi polovici 19. stoletja) sta osvetlila nekatera zgodovinska dejstva v tem obdobju; prvi s povzetkom urbarja gospostva Bled iz l. 1602 za posest v Bohinju in druga s poudarkom na tedanjem agrarnem gospodarstvu, ki je bilo v primerjavi z bohinjskim fužinarstvom doblej manj obdelano.

Sirarstvo v Bohinju je z zgodovinskimi listinami izpričano že v sredini 13. stoletja. Anka Novak (Planinsko sirarstvo) navaja, da je bilo v Zoisovih časih (okoli l. 1778) v Bohinju 4200 glav živine brez koz. Bohinjci so tedaj prodajali kuhano maslo celo v Trst in jim je bil to pomembnejši vir dohodka kot trgovina z živino in lesom. V novejšem času pa je gozdni zakon iz l. 1960, ki je ukinil gozdno pašo, izločil iz uporabe 6648 ha pašnih površin, zaradi česar so odmrle mnoge planine. Avtorica vidi izhod iz tega neugodnega stanja tudi v uvedbi manjših individualnih mlečarnic, ki naj bi s svojo ponudbo poživile in obogatile turizem na območju Triglavskega narodnega parka.

Tudi čebelarstvo je mnogim Bohinjcem pomagalo pri preživetju in bilo v

določenih obdobjih celo konjunktura panoga živinoreja, ki je sama omogočala relativno dobro življenje (Mišo Serajnik: Bohinjski muharji). Razvoju bohinske kmečke hiše se je v svojem članku posvetil Tone Cevc (Odprta vprašanja stavbnega razvoja bohinske kmečke hiše). V prvih stoletjih po naselitvi Slovencev naj bi bile te hiše lesene, enoprostorne z odprtim ognjiščem. Šest stoletij kasneje pa sta bila v njej morda že dva prostora: večji, bivalni z odprtim ognjiščem, "izba" in manjša, neogrevana "veža". Verjetno še v srednjem veku so k takšni stavbi dozidali še shrambo, "čumnato", ki se je pozneje povezala s hišo v eno stavbo. Končno se je bohinska hiša združila pod isto streho še s hlevom in skednjem v t. im. "stegnjeni dom".

Etnološki pristop beleži tudi članka Vladimirja Knifica o planini Zajamniški v Bohinju ter Marije Makarovič o kmečkih poslih v Bohinju. Andrej Vovko je spregovoril o šolstvu v Bohinju do l. 1945, Maruša Pleterski pa je navelo veliko zanimivosti iz časa gradnje železnice v Bohinju. Gradili so jo v letih 1900–1906, ob višku del je na progi pod Jesenicami in v samem predoru delalo okoli 5500 ljudi, predvsem Dalmatincev, Srbov, Madžarov, Albancev, Makedoncev in Italijanov ter le malo Slovencev. Po odprtju proge je les postal poglavitni vir zaslužka, vse bolj pa se je začel uveljavljati tudi turizem.

POKRAJINA in ljudje na Bovškem (uredil Jurij Kunaver – Ljubljana: Republiški koordinacijski odbor Gibanja znanost mladini, 1988 – 174 str.).

Pred nami je še en zbornik iz našega alpskega sveta, ki nam tokrat predstavlja pokrajino ob Zgornji Soči in njenih pritokih, imenovano tudi Bovško. V letih 1985–1987 so namreč bili v Bovcu trije alpski mladinski raziskovalni tabori, v okviru katerih so se mladi raziskovalci s svojimi mentorji lotili proučevanja snežnih plazov, lokalne zgodovine ter etnološke podobe Bovškega, družbenogeografskih problemov ter tamkajšnjih jezikovnih posebnosti. Rezultat tega dela je pričujoči zbornik z dvanajstimi strokovnimi prispevki, ki jih je zbral in uredil ter z dvema člankoma dopolnil Jurij Kunaver. Med za geografe posebno zanimive prispevke sodi članek Radovana Lipuščka o snežnih plazovih in nekaterih drugih značilnostih Bovškega, ki mu je priložena tudi karta snežnih plazov v tem območju. Avtor je vanjo vrisal 193 plazov, dodal je tudi seznam imen teh plazov in vsakemu določil točno lokacijo. Cilj tega raziskovanja naj bi bila izdelava kataloga plazovitih območij v Zgornjem Posočju, ta pa naj bi postal del kataloga plazovitih predelov vse Slovenije. Na proženje plazov vplivajo predvsem strmina reliefa in lega kamninskih skladov, izpostavljenost pobočja soncu, vegetacija, pa količina padavin, temperatura in prevladujoča smer vetrov. Na Bovškem so jih največ našli med vasjo Kal Koritnica in Zadnjo Trento, v dolini Loške Koritnice, v sami Bovški kotlini in Učji in še kje.

Prebivalstvu Bovškega sta posvečena v zborniku dva prispevka. Prvi (Peter

Stres) sega v čas soške fronte, ki je tedaj povzročila mnoge premike domačega prebivalstva. Kovač Stane pa se je v svojem članku lotil značilnosti gibanja prebivalstva Bovškega v novejšem času. Ugotovil je, da je v tem območju danes kar 45% ljudi manj kot ob prvem popisu l. 1369. Razen Bovca (in Sirmca) vsa ostala naselja še vedno nazadujejo. Avtor se je v svojem prispevku lotil tudi bovškega turizma, ki postaja šele zadnja leta sestavni del življenja domačinov, saj je bila tu dolga desetletja glavna dejavnost kmetijstvo, v zadnjem času pa industrija. Leta 1985 je Bovec obiskalo 34.238 gostov, predvsem domačih. Kovač objavlja tudi rezultate anket, ki so jo v času alpskih mladinskih raziskovalnih taborov izvedli v skoraj vseh krajih Bovškega, med domačimi in tujimi turisti. Martina Benedejčič je za ta zbornik prispevala članek "Bovško kot obmejna regija" in v njem prav tako kratko prikazala bovški turizem, tamkajšnje delovne organizacije (Teksul TOZD konfekcija ČIB, Dleto in Iskra TOZD Avtoelektrika), ki skupaj zaposlujejo 597 delavcev, medtem ko sam Bovec šteje 1693 ljudi (l. 1987).

Bovškemu kmetijstvu pa je posvečen prispevek Maura Hrvatina z naslovom "Nekatere značilnosti zemljiške razdelitve in novejša sprememba tal na Bovškem". V njem je ugotovil, da bovško kmetijstvo postopoma odmira, saj je bilo l. 1981 med vsemi aktivnimi prebivalci na Bovškem le še 2,4% kmetov, medtem ko jih je bilo po vojni l. 1953 še 49%. Spremenile so se tudi površine posameznih zemljiških kategorij, saj nekdanje njivske površine marsikje zapadajo procesu ozelenjevanja, travnike in pašnike pa ponovno zarašča gozd.

Zadnji članek Jurija Kunaverja je posvečen zemljepisnim imenom v visokogorskem svetu in njihovi uporabi v Kaninskem pogorju na primeru Rombona in Goričice. V skrbi, da bi otel pozabi mnoga stara, zanimiva zemljepisna imena (oronime in toponime), jih je avtor zbral in vnesel v priloženo karto.

12. Koper: turistični vodnik po mestu in okolici. - Koper: Jip, 1988. - 80 str.

13. Ekološki priručnik za mlade. - Ljubljana: Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, 1988. - 68 str. - Sl. I.

14. Tatjana Šifrer. Venije (Dušan Pini). Omenjanje: ekološki vodnik po mestu in okolici. Plankton kot indikator stanja jezera (Daniel Vrhovšek, Ton Brancelj).

15. Knez Tone - Ljudvik Benčik: Turistični vodnik po Novem mestu in okolici. - Novo mesto: Turistično društvo, 1988. - 41 str.

16. Slovenija - moja dežela: priručnik za načrtovanje izletov in rekreativni in učenik za pripravo na ogleda. - Ljubljana: založil in izdal Peter Zakar, 1988 (Ljubljana: Orljak). - 160 str. + 1 zvd (Orljak). - na ravne znamenitosti, muzeji, galerije, opazila iz NOB, porodne urne

NEKAJ NOVITET IZ KNJIŽNICE ODDELKA ZA GEOGRAFIJO FILOZOFSKE
FA KULTETE

1. Kako deluje?: človekovo okolje. - Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, 1988. - 606 str.
2. Koželj Bogomir - Vuk Drago: Splošna ekologija z varstvom okolja. - Maribor: Obzorja, 1987. - 174 str.
3. Pozdravi iz slovenskih krajev: dežela in ljudje na starih razglednicah. - Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987. - 384 str.
4. Hochleitner Rupert: Kamnine. - V Ljubljani: Cankarjeva založba, 1987. - 80 str. - (Zbirka Sprehodi v naravo)
5. Aljančič Marko: Kraški svet. - V Ljubljani: Cankarjeva založba, 1988. - 80 str. - (Zbirka Sprehodi v naravo)
6. Hochleitner Rupert: Rudnine. - V Ljubljani: Cankarjeva založba, 1988. - 80 str. - (Zbirka Sprehodi v naravo)
7. Neukamp Ernst: Oblaki in vreme. - V Ljubljani: Cankarjeva založba, 1987. - 80 str. - (Zbirka Sprehodi v naravo)
8. Plut Dušan: Belokranjske vode. - Novo mesto: Dolenjski muzej, 1988. - 199 str.
9. Tišl Julij: Vodni mlini in mlinarstvo v Slovenski Istri. - Koper: Lipa, 1988. - 163 str.
10. Živanović Ilija: Istra: YU vodnik. - Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988. - 173 str.
11. Loški razgledi. - Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1987. - letn. 34. Iz vsebine: Kovači v Škofji Loki (Mojca Ferle)
12. Koper: turistični vodnik po mestu in okolici. - Koper: Lipa, 1988. - 80 str.
13. Ekološki priročnik za mlade. - Ljubljana: Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, 1988. - 68 str. - Št. 1
Iz vsebine: Nekateri geografski vidiki onesnaževanja vodnih virov Slovenije (Dušan Plut). Onesnaževanje tekočih voda in ocena (Mihael Toman). Plankton kot indikator stanja jezera (Daniel Vrhovšek, Tone Brancelj)
14. Knez Tone - Ludvik Bencik: Turistični vodnik po Novem mestu in okolici. - Novo mesto: Turistično društvo, 1988. - 41 str.
15. Slovenija - moja dežela: priročnik za načrtovanje izletov in ekskurzij, in učbenik za pripravo na ogleda. - Ljubljana: založil in izdal Peter Zalokar, 1988 (Ljubljana: Orbital). - 160 str. + 4 zvd (Ogledi I.: naravne znamenitosti, muzeji, galerije, obeležja iz NOB, gozdne učne

- poti, meteorološke postaje, gozdne drevesnice, ribogojnice - Ogledi II.: hoteli, kmečki turizem, planinski dom, pomembnejše smučišče, turistična društvena organizacija, zdravstvena ustanova, pošta, železniška postaja - Župne in druge spomeniško zanimive cerkve in samostani na Slovenskem - Nekatera arheološka najdišča in gradovi Slovenije)
16. Zeleni list: proti akumulacijskim elektrarnam na reki Muri: za naravni park ob reki Muri. - Murska Sobota: Društvo za varstvo okolja Pomurja, 1988. - 99 str.
 17. Živeti z Ljubljano. - Ljubljana: Delo, 1988. - 325 str.
 18. Celjski zbornik. - Celje: Kulturna skupnost občine, 1988. - 327 str. Iz vsebine: Ekološka bilanca celjske regije - 2. faza (Darka Domitrovič-Uranjek). Razvoj osnovnošolske mreže s posebnim ozirom na podružnične šole na celjskem območju (Anton Sore)
 19. Kobašič Antun: Turizam u Jugoslaviji. - Zagreb: Informator, 1987. - 154 str.
 20. Veliki geografski atlas Jugoslavije. - Zagreb: Sveučiliška naklada Liber, 1987
 21. Crkvenčič Ivan - Adolf Malić: Agrarna geografija: geografski aspekti agrarnih područja. - Zagreb: Školska knjiga, 1988. - 217 str. - (Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu)
 22. Bilen Miljenko - Pavao Kurtek: Ekonomska geografija svjetske trgovine. - Zagreb: Školska knjiga, 1988. - 267 str. - (Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu)
 23. Andjelković Milodrag: Geologija Jugoslavije. - Beograd: Naučna knjiga, 1988

Predsjednik GGD

Mara Črnelc

POROČILO O DELU GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA CELJSKE REGIJE

Naše društvo je v letu 1987 izvedlo naslednje aktivnosti:

1. Organizirali smo predavanje na temo "Ekološka bilanca celjske regije". Predavala je prof. Darka Domitrovič-Uranjek iz Razvojnega centra v Celju.
2. Sprejeli smo zaključni račun društva, ga oddali na SDK v Celju. Od dohodkov smo imeli le članarino, odhodkov nismo imeli.
3. Udeležili smo se zborovanja geografov v Postojni.
4. Na aktivnih učiteljev osnovnih šol v celjski regiji smo izpostavili probleme geografije ob prehodu iz osnovnih šol v srednje šole.
5. Ažurirali smo članstvo društva v regiji.

POROČILO GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA GORENJSKE

Geografsko društvo Gorenjske je v letošnjem letu imelo naslednje dejavnosti:

- 22.1.1987 je bil občni zbor geografskega društva Gorenjske. Pred zborom je imela tov. Janja Vidic predavanje z naslovom "Varstvo kulturne in naravne dediščine v Sloveniji".
- 2.3.1987 je imelo društvo predavanje tov. Bajda o Turčiji, saj smo v to državo nameravali izvesti ekskurzijo, vendar je zaradi visokih stroškov nismo mogli pripraviti.
- 28.5.1987 je GDG izvedlo 4-dnevno ekskurzijo v Italijo: Siena - Rim - Firenze. Zaradi velikega povpraševanja je društvo v okviru Kompas ekskurzijo ponovilo jeseni. Z geografi so potovali tudi učitelji drugih strok iz gorenjskih šol.
- 14.11.1987 Ekskurzija GDG na Jakoba nad Preddvorom (vodil jo je arheolog tov. Valič) in na Breg pri Preddvoru (vodil tov. Avguštin). Srečanje geografov Gorenjske je bilo na turistični kmetiji na Bregu.
- 18.12.1987 Novoletno srečanje članov GDG s predavanjem in posredovanjem filma o potovanju prof. Vebra in prof. Klavora v Južno Ameriko.

Veseli smo, da so predavanja in ekskurzije dobro obiskane in da se v dejavnosti GDG vključujejo tudi učitelji drugih strok.

Tudi za naslednje leto smo na občnem zboru sprejeli okvirni program:

- nadaljevali bomo z izobraževanjem preko predavanj (najmanj 2 predavanja);
- organizirali ekskurzijo - člani so predlagali Pariz;
- srečanje geografov bomo letos pripravili v Bohinju;
- na predlog članov bomo skupaj z Zavodom za šolstvo letos organizirali za učitelje ekskurzijo, ki je predvidena za 7. razrede osnovnih šol.

Pri našem delu nas seveda ovira dvoizmenski pouk na šolah in to, da vse stroške ekskurzij v večini primerov nosijo učitelji sami.

Predsednik GDG

Mara Črnilec

POROČILO O DELU LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA V LETU 1987

LGD je v lanskem letu štelo 321 članov. Izvršni odbor je nadaljeval z delom na doseganju področjih, poskušali pa smo uresničiti tudi nekaj novih ciljev, da bi bolj angažirali doseganje člane in vključili v delovanje študente geografije kot bodoče nosilce geografskega dela.

LGD je v preteklem letu delovalo na naslednjih področjih:

1. strokovna geografska predavanja
2. strokovne ekskurzije geografov po domovini in tujini
3. vključitev študentov geografije v društvo
4. sodelovanje pri geografskih prireditvah in izobraževanju učiteljev geografije

1. Predavanja

V spomladanskem delu leta smo organizirali 3 predavanja. Od Beneških Alp do Mallorce in Peloponeza (P. Habič), Geografski vtisi s potovanja po Kitajski (A. Kranjc) in Grenlandija - dežela pod polnočnim soncem (J. Bizjak).

V jesenskem delu leta je bilo že troje predavanj: Popotni vtisi iz Južne Amerike (M. Veber), Geografski vtisi iz Kapadokije (M. Bricelj) ter Kreta (M. Šimič).

Obisk predavanj se je v preteklem letu precej povečal (40-70 obiskovalcev, zlasti študentov in drugih mlajših ljudi). Predavanja se bodo vrstila tudi naprej vsak tretji torek v mesecu. Organizator predavanj je bil vse leto M. Bat.

2. Strokovne ekskurzije

Organizirali smo 5 ekskurzij. Štiri so bile enodnevne po Sloveniji: dolina Glinščice (vodja J. Žumer - skupaj z Geografskim društvom Primorje), Goriška Brda in Kambreško (B. Pavlin), Lisca (V. Brečko) in Pokljuka (M. Plemelj), 10-dnevna prvomajska ekskurzija pa je vodila v Turčijo (vodja M. Bricelj). Število udeležencev se je v primerjavi z letom 1986 sicer nekoliko povečalo, vendar pa je udeležba na slovenskih ekskurzijah še vedno premajhna. Vse ekskurzije je organiziral M. Gabrovec.

3. Vključitev študentov geografije v društvo

Izvršni odbor si je to nalogo zastavil kot prednostno in jo tudi izpeljal z veliko pomočjo študentov geografije. 8.12.1987 je bila ustanovljena študentska sekcija, ki ima že 30 članov, izdelali so lastna pravila, ki so usklajena s pravili LGD, in program dela. V lanskem letu so izvedli že dvoje akcij - tečaj računalništva za študente in predavanja o ZDA.

Samostojno delovanje sekcije v okvirih je nedvomno pomembna obogatitev,

obenem pa naložba v prihodnost, ker bo po eni strani utrdilo stanovsko pripadnost bodočih geografov, po drugi pa vneslo svežega vetra v delo društva v naslednjih letih.

4. Sodelovanje pri geografskih posvetovanjih in izobraževanju učiteljev geografije

LGD se je neposredno vključilo v priprave in izvedbo 14. zborovanja slovenskih geografov, ki je odlično uspelo.

Društvo je sodelovalo tudi pri pripravi letašnje Ilešičeve dneve, ki so bili od 26. do 27. februarja 1988 v Ljubljani.

Sicer pa je delovanje društva na tem področju še premajhno. Potrebno bo poiskati mesto društva med ustanovami, ki se poklicno ukvarjajo z izobraževanjem učiteljev, Komisijo za vzgojo in izobraževanje ter Zavodom za šolstvo. Pri tem pa lahko največ prispevajo prav člani iz šolstva in ta naloga naj bi bila prednostna v letu 1988.

Izvršni odbor LGD

Karel Natek

POROČILO O DELU GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA MARIBOR V LETU 1987

Od zadnjega občnega zbora je društvo delovalo po začrtanem programu. Skupaj s pomurskimi geografi je realiziralo geografsko srečanje v Lendavi z ekskurzijo v Lendavske gorice pod vodstvom dr. Vladimirja Bračiča. Ob tej priložnosti so bila štiri predavanja: dr. Vladimir Bračič je govoril o Lendavskih goricah; prof. Jože Bence o vplivu dislociranega obrata Planika v Turnišču na neposredno okolico; dr. Mavricij Zgonik o novih geografskih učbenikih; prof. Ludvik Olas o modernizaciji pouka geografije.

Med letom je društvo realiziralo več predavanj v Mariboru. Prof. Drobnjak je poročal o svojem potovanju po Cipru; v tekočem koledarskem letu pa tudi o bivanju v Egiptu. Prof. Hočevar nas je seznanil o svoji poti v Argentino. Vsa predavanja so bila dobro obiskana (30 do 40 udeležencev).

Želeli smo realizirati tudi ekskurzijo po Koroški, za katero je pa bilo premalo prijavljencev.

Do novega občnega zbora, ki bo predvidoma konec poletja, bomo v aprilu izvedli ekskurzijo v Istro pod vodstvom dr. Mavricija Zgonika; prijavilo se je že 34 članov. Pred tem bo predaval dr. Borut Belec o svoji poti po Indokini in Kitajski. V juniju pa v Radencih načrtujemo geografsko srečanje z ekskurzijo v Radgonsko-kapelske gorice, ki jo bo vodil dr. Bračič. Ob tej priložnosti bo pet predavanj o sodobnih geografskih procesih v severovzhodni Sloveniji.

Društvo je tako sorazmerno aktivno, večina članov redno plača članarino in se strokovno izpopolnjuje.

Goriška Brda in Kamniksko (B. Pavlin), Lisca (V. Javčko) in Vojkova (M. Plenič), 1986 so bila prvomajska ekskurzija pa je vodila v Turčijo (vodja M. Plenič). Število udeležencev se je v primerjavi z letom 1986 močno nekoliko povečalo, vendar pa je udeležba na slovenskih ekskurzijah še vedno premajhna. Vse ekskurzije je organiziral Poročal.

Ludvik Olas

3. Vključitev študentov v geografijo v društvo

Izvršni odbor si je to nalogo zastavil kot prednostno in jo tudi izpeljal z veliko pomočjo študentov geografije. 8. 12. 1987 je bila ustanovljena študentska sekcija, ki ima že 30 članov, izdelali so lastna pravila, ki so usklajena s pravili LGD, in program dela. V lanskem letu so izvedli že dveje akcij - tečaj računalništva za študente in predavanje o Zila.

Samostojno delovanje sekcije v okviru je nedvomno pomembna obogatitev,

Geografsko društvo Nova Gorica je registrirano. To vam z velikim zadovoljstvom sporočamo. Čeprav še niso urejene vse formalnosti z žiro računom, pa računam, da bo naše delo končno zaživel v polni meri. Tako bomo lahko pobrali članarino tudi za nazaj in dobili nekaj sredstev, ki jih za kvalitetnejše delo nujno potrebujemo. Želeli bi, da nam pomagata s svojimi bogatimi izkušnjami pri urejanju članstva. Teh je iz septembra 1987 - 43, seveda pa bo potrebno kaj kmalu ažurirati, saj je prišlo v zadnjem času do nekaterih sprememb. Člani društva so v glavnem učitelji geografije na osnovnih in srednjih šolah Severno-primorske regije. Zaenkrat zunanjih sodelavcev nimamo. Se bomo pa zelo trudili v tej smeri.

Kljub že tolikokrat omenjenim problemom v zvezi z registracijo društva, pa delo članov ni bilo nezanemarljivo. Aktivno sodelujemo pri delu aktiva GE-ZG v okviru Zavoda za šolstvo - organizacijska enota Nova Gorica, ki je dobro organiziran. Imamo vodjo aktiva za geografijo v OŠ, v ŠS ter SD. Za vsako področje pripravi posamezen vodja aktiva v enem šolskem letu najmanj eno hospitacijo in eno animacijo učne ure, strokovna predavanja in tudi terensko delo. Poleg tega pa izkoristimo zimske in poletne počitnice tudi za izobraževanje. V zadnjih letih se vsi učitelji geografije in s tem tudi člani geografskega društva Nova Gorica ukvarjamo s prenovo učnega načrta v osnovni šoli in srednjem usmerjenem izobraževanju. Veliko smo prisotni pri naravoslovnih dejavnostih tako v osnovnem kot srednjem izobraževanju, čeprav je res, da se tudi tu soočamo z začetniškimi težavami in je morda opaziti premalo sodelovanja med posameznimi geografi.

Želeli bi, da nam Zveza geografskih društev Slovenije odobri sredstva za povrnitev stroškov, ki so nastali pri ustanavljanju društva.

Na našem zadnjem srečanju jeseni 1987 smo se dogovorili, da bo od občnega zbora Zveze geografskih društev Slovenije dalje predsednik geografskega društva Nova Gorica tovariš Radovan Lipušček iz Tolmina, ki je bil do sedaj član izvršnega odbora.

Predsednik GD Nova Gorica

Ana Skerlovnik-Štrancar

UDK 911.3:161.1 = 863

Košak Marija
61000 Ljubljana, YU, Pedagoška akademija,
Kardeljeva ploščad

OBRAVNAVA OSNOVNIH DRUŽBENOGEOGRAFSKIH POJMOV

Družbenogeografski pojmi, ki se pojavljajo pri pouku
spoznavanja narave in družbe, so maloštevilni. Pozne-
je pri pouku geografije jih je več. Največ jih je s po-
dročja prebivalstva in gospodarstva.

UDK 913:(073)(98/99) = 863

Borovšak Stanislava
63320 Titovo Velenje, YU, OŠ Anton Aškerc, Jenkova 2

POLARNA OBMOČJA

Učna vsebina je predstavljena s pomočjo videokasete.
Učenci so bolj sproščeni in spodbujeni k iskanju informacij
o polarnih območjih.

UDK 91:371.12.371.3:(075.5) = 863

Brinovec Slavko
64000 Kranj, YU, Srednja šola pedagoške, računal-
niške in naravoslovno matematične usmeritve,
Koroška cesta 13

UČITELJEVA PRIPRAVA NA POUK

Predstavljena je podrobna učna priprava. Pisna pri-
prava je namenjena učitelju in učencem. Z njo so opre-
deljene vsebine, smotri, oblike in metode dela, učni
pripomočki ter potek dela. Prispevek je zaključen s pri-
merom podrobne učne priprave.

UDK 911.2(213) = 863

Lovrenčak Franc
61000 Ljubljana, YU, Filozofska fakulteta, Oddelek za geo-
grafijo, Aškerčeva 12

NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Predstavljene so naravnogeografske značilnosti tropskega
pasu. Najprej je prikazana geološka zgradba, nato podne-
bje, vodovje, prsti in rastje.

UDC 913:(073)(98/99) = 20

Borovšak Stanislava

63320 Titovo Velenje, YU, OŠ Anton Aškerc,
Jenkova 2

POLAR AREAS

The content is demonstrated by means of a video cassette. Pupils feel more relaxed and motivated to search information about polar areas.

UDC 911.2(213) = 20

Lovrenčak Franc

61000 Ljubljana, YU, Filozofska fakulteta, Oddelek
za geografijo, Aškerčeva 12

NATURALLY-GEOGRAPHIC FEATURES

Naturally-geographic features are being demonstrated in the tropic area. First geological structure is shown as well as climate, waters, soil and vegetation.

UDC 911.3:161.1 = 20

Košak Marija

61000 Ljubljana, YU, Pedagoška akademija, Kardeljeva
ploščad

DISCUSSING BASIC SOCIO-GEOGRAPHIC ITEMS

The socio-geographic items, which occur at teaching about natural science and society, are not numerous. Later at geography teaching there are more of them. They mainly occur in the sphere of economy and population.

UDC 91:371.12:371.3:(075.5) = 20

Brinovec Slavko

64000 Kranj, YU, Srednja šola pedagoške, računalniške
in naravoslovno matematične usmeritve, Koroška cesta 13

TEACHER'S WORK PREPARATION

A detailed preparation for work is shown. Its written form is intended for the teacher as well as for the pupil. It presents contents, objectives, forms and methods of work, teaching media and curriculum of work. This contribution ends with an example of such a detailed preparation

